

Ungari misles kauf. E. Heide.

25. XI 38.

M. Kadon.

Diplomitöö

Diplomitöö
392255

E. V.
TARTU ÜLIKÜLL
DIGNUSTEADUSKOND

24 nov. 1938.

№ 312
TARTU

Diplomitöö ühustas.
Z. Kadon

9. XII. 38.

Abielu kehtivus

1A 18980

Endel Lio

Novembri kuul 1938. a.
Lepetõnu 16 XII 38 õigusteaduskond

A B I E L U   K E H T I V U S .

Abielu mõiste, areng ja õiguslik seisund tänapäeva õiguses.

"Nuptiae sunt conjunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, juris divini et humani communicatio" (D.23,2,1) nii defineerisid roomlased abielu instituuti. Need põhjapanevad seisukohad kanduvad hiljem edasi teiste rahvaste hulka. Enne ristiusu vastuvõttu juba leiame germaanlaste juures pea samasugust arusaamist abielust, nad vaatavad abielule kui ühendusele terveks eluajaks - "üheks eluks ja

ühiks ^{ku}ilmaiks".¹⁾ Abielu instituudi suur ja ühetaoline minevik tagab temale kindlalt väljakujunenud õigusliku sisu. Kuigi abielu iseendast seisab lähedal komblusele on tema õiguslik külg juba leidnud tähelepanu ka vanemas ühiskonnas. Germaanlaste väljendus "Ehe" (éva, éa) väljendab ürgselt igasugust õiguskorda ja õigussidet.²⁾ Seega leiame õigusliste seisukohtade lähendamist kõlblistele seisukohtadele juba vanal ajal. Avalik külg abielus mis seisab suhetes, mis tekivad abikaasadel kokkupuutel kolmandate isikutega, nende kohustustes laste suhtes kui ka omavahelistes mitmesugustes välilistes suhetes, leiab reguleerimist õiguses. Suurem osa abikaasade vahelisi õigusi ja kohuseid, mis luuakse abielludes, on päämiselt kõlblist laadi ja jäävad nende eneste sisetunde otsustada. See kõlbluse ja moraalsete tõekspi-

1) Nende abielu: "zu Einem Leben und Einem Leibe" sarnane Tacitus Germ. 19. unum accipiunt maritum, qua modo unum corpus unamque vitam."

2) Blunthli. Deutsches Privatrecht. München 1864 lk1564.

damiste suur osatähtsus abielus on arusaadav just abielu suurest ja ühiskondlist elu kujundavast osast riigis. Mitte abielu pole kujunenud riigist vaid riik abielust. Riik kui õigus-suhete korraldaja peab kaitsema kindlat abielu, liigse vabaduse toomine sinna tähendaks täielikku anarhiat suguelu tuua. Võib sigitada ilma abielu instituudita, kuid inimlik ühiskond, riik ja kultuur ei saa areneda ilma abielu sotsiaalse instituudita - abieluta¹⁾.

Normid, mis reguleerivad abielu ei tohi niipalju dispositiivsed olla kui vast eraõiguses mõnel teisel alal, abielu seadused peavad isikliku momendi kõrval teraselt tähele panema ka ühiskondlikke huvisid. Ei saa lubada, et tehakse soo edasikande küsimused, abielu küsimused, üksikute isikute vabaks otsustamiseks, milliseid need lahendaksid oma löbu või ajutistest tunnetustest lähtuvalt. Ei, abielu peab olema

1) Rkvl. J.Tõnisson. Vt. I Riigikogu VIII istungjärgu protokollid 143-184. 1922.a.

ehitatud selleks, et seista tõe tervise ja soo edasikande kõrges ja tõsises teenistuses. Radikaalsust taotlevad seaduseandjad peavad olema eriti ettevaatlikud abieluseaduste uuendustele. Kui tsiviilseadused üldse on konservatiivsed, siis võib kindlalt väita, et perekonna õiguslikud normid enamuses seadustes osutuvad kõige alalhoidlikumaiks.

Tänapäeval käsitlevad seadused abielu kui lepinglaste vahetõrka. Seadus jätab dispositiivsete normide täitmise nagu muudelgi lepingulistel vahetõrka poolte suva otsustada, kuid kui on loodud juba sarnane abielu, korraldab juba sellest järgnevaid mitmesuguseid tagajärgi pretseptiivsed normid, kus poolte ja kolmandate tahe peab kõrvale jääma üldsuse huvide eest.

Oma kõlblise küljega seisab abielu lähedasest suhtes kirikuga, s.o. usuga, õigusliku institutudina kuulub ta tsiviilõiguse valdkonda. Keskaajal nõudis seisukohtade kujundamine sellesse küsimusse, kuhu kuulub abielu, katoliku kiriku

ja riigi vahel võitlusi. Katoliku kiriku vaa-
de abielule kui sakramendile tegi ilmaliku
abielu olelu kirikule võimatuks. Alles protes-
tantism usuelus toob vabanemise kiriku eita-
vast seisukohast abielu kui õiguslikule insti-
tuudile. Protestantlik kirik, eesotsas Martin
Lutheriga, leiab selle olema arusaadava, et
riik ennast segab abielusse, kuna järgnevad ju
abielust õiguste muutused inimeste vahel. Kõlb-
line külg abielus aga on rajatud usulistele ja
eetilistele tõekspidamistele.

Kaasaja seadustes on abielu juriidiline
toiming kõikide nende iseärasustega, mis vas-
tavad kehtivas õiguslikus korras juriidilistele
toimingutele üldse. Vaadeldes õiguslikke toi-
minguid peame panema tähele, et juriidilised
toimingud omavad võimet tekitada õiguslikus kor-
ras muudatusi ainult siis, kui need on toime-
tatud nende toimingute sõlmimiseks vajalikus
menetluse korras. Menetluse korrast kõrvalekaldu-
mine ohutab toimingu kehtivust kas otseselt, või

loob teatavaid õigusi seaduses selleks ettenähtud isikuile hageda toimingu kehtimatust. Seega ainult sarnane toiming, millel puuduvad igasugused takistused, mis teda ohutaksid tühisusele, on kehtiv toiming, ning on suuteline looma neid õiguslikke effekte, milliseid sarnase toiminguga esile tuua soovitakse. Tuleb eraldada toimingu kehtimatuse juures nende tühisus ja vaieldavust. Vaieldav toiming omab õiguslikku toimet senikaua täielikult, kui pole vaidlemiseks seaduses õigustatud isikud hagenud tema kehtetust. Toimingu tühisusele võib aga juhtida tähelepanu iga asjast huvitatud isik. On isegi olemas sarnaseid toiminguid, milliseid peab kohus tunnistama seaduses ettenähtud juhtudel tühiseks ka ilma sellekohase viideta.

Abiellumine on ka juriidiline toiming, millega on seotud teatavad muudatused õiguslikus korras, luues õigustusi ja kohustusi seaduses selleks ettenähtud isikuile. Abiellumine

kui juriidiline toiming, omab sarnaseid tingimusi, mis üldiselt on püstitatud õiguslikkude toimingute kohta. Samuti kui muudki õiguslikud toimingud on ka abielud kas kehtivad, tühised või vaieldavad, vastavalt sellele, kas on peetud silmas abielu sõlmisiseks seaduse poolt ülesseatud tingimisi või mitte. Vaieldamatult kehtiv abielu loob neid õigusi ja kohuseid sõlmijatele ja seaduses ettenähtud määral ka kolmandatele, milliseid õiguslik kord ette näeb. Tühine abielu selle vastandina ei too muudatusi isikute õiguslikus sfääris peale seaduses ettenähtud erandjuhtude. Vaieldav abielu¹⁾ osutub aga midagi vahepealseks eelmistele kahele. Tema toob kaasa endaga kõiki neid tagajärgi, mis on omased kehtivale abielule, kuid ainult seni, kuni selleks õigustatud isiku poolt nõutakse ja

1) Seadused, käsitades abielu kehtivust ja vaieldavust, mõtlevad selle all mitte abielulist sõlmingakti, lepingut, vaid abielu enese kehtivust ja vaieldavust.

ja vastava kohtu poolt otsustatakse seda
abielu kehtimatuks tunnistada. Arusaadavalt
võib abielu lõpetatud saada ka muul viisil,
kui tema tühistamisel maksvusetuse tagajär-
jel. Sarnaste võimalustena esinevad abielu
lahutus ja ühe abielupoole surma tõttu tek-
kinud abielu lõppemine. Vahe abielulahutuse
ja abielu maksvusetuks tunnistamise vahel
seisab peamiselt just põhjuses, mis annab
aluse hagi tõstmiseks. Tühistatavas abielus
esineb abielu kehtivust ohutav põhjus juba
abielu sõlmimisel, kuna lahutatava abielu
juures need põhjused tekivad peale abielu
sõlmimist.

Abielu kehtivust ohu- tavad põhjused üldse.

Vaadeldes nüüd neid põhjusi, mis muudavad sõlmitud abielu kord tühiseks, teinekord vaieldavaks, leiame meie kaasaegses õiguslikus korras mitmesuguseid tingimusi, ehk teisiti, takistusi, milliseid peab arvestatama abiellumisel. Vastavalt oma tähtsusele eelnimetatud tingimused muutuvad nendega mitteamvestamisel abielu maksvusetuse põhjusteks, tuues kaasa tühisuse või vaieldavuse abiellu. Abieluseadus loetleb omas esimeses jaos abielluastumise üldtingimisi (§2-§9). Nendest loetletud tingimistest saab otsustada abielu võimet. §12. reguleerib abielu tühisuse küsimust, kus tuleb rakendusele eelloetletud eeltingimuste mõju abielu kehtivusele. §14. näitab põhjusi, millal on abikaasal õigus nõuda

abielu kehtimatuks tunnistamist. Et tutvuda abielu tähisusega, peab esmajoones vaatlema abielu võime konstruktsiooni meie õiguses, sest nagu järeldub seadusest, on abielu tähisus õieti suuremalt osalt abielupoõlte abieluvõime puudulikkuse tagajärg. Eeldused, milliste olemasolul on isikul õigus abielluda, moodustavad üheskoos abiellu astumise eeltingimuse. Sarnastel tingimustel on olemas erinevad rakendusalaõ kui ka erinevad mõjud abielu olemasolule. Lähtudes tingimuste mõjust abielu kehtivusele näeme, et on olemas tingimusi, mis moodustavad abieluvõime, milledest mitte kinnipidamine muudab abielu kehtimatuks ja nende vasta on tingimusi, mis abielu kehtivust ei ohuta, küll aga järgneb karistus isikutele, kes pole pidanud nendest kinni. Sarnaste tingimuste näitena vaatleme vanemate ja eestkostjate nõusolekut alaealiste abiellumise korral. Abielu Seaduse ja Tsiiv. Seaduse Eelnõu vahel on just selles küsimuses lahkuminekuõid.

Võib eraldada aga ka tingimusi rakenduse ulatuse järele; absoluutseteks, mis on rakendatavad kõikide kohta ja relatiivseteks, rakendatavad teatavate isikute kohta nende isesuguse olukorra tõttu. Absoluutse nõudena võiks vaadelda nõude abiellujate ea kohta. Peab aga silmas pidama siinkohal, et sellel nõudel on olemas ka erandeid, seega pole eelnimetatud jaotus absoluutseteks tingimusteks tahtnud mitte asetada neid tingimusi veel absoluutsele seisukohale omalt mõju tähtsusest. Relatiivsetena võime vaadelda keeldu lähedate sugulaste abiellumise kohta, teatavaid haigusi põdevate isikute abiellumise keeld ja teised sarnased keelud, mis puudutavad teatavaid erilistes olukordades asetsevaid isikuid. Kuigi sarnaselt püütakse mõninga autori poolt jaotada tingimusi, jääb selle jaotuse tähtsus küsitavaks ja sarnase jaotusele tuleb vaadata ka kui mitte täielikule - kui purgimatule.

Abiellumise vormi kujunemine ja seisund de lege lata.

Õigus tunneb kahe suguseid toiminguid nende toimingute sõlmimise välise kaju järele: vormilisi ja vormi vabu. Tänapäeval omistatakse abielule kui õiguslikule toimingule kindlat vormi tema sõlmimiseks. Vormi tähtsus õiguslikkude toimingute juures oleneb täiel määral seaduseandjast. Seadus kas kirjutab otse ette toimingu vormi või jätab selle poolte enda korraldada - vormi vaba toiming. Abiellumisele on seaduse poolt ette nähtud kindel vorm, millest kõrvale kalduda pooled isegi kokkuleppel ei saa, vaid see vorm tuleb lugeda toimingu oluliseks osaks ja abielu maksvus olenevaks vormi nõuete täitmisest. Siia lisab Tsiiv. Sead. Eelnõu, et abielu akti vormi puudused aga ei tee abielu

tühiseks ega vaieldavaks (§231.1.1), siinkohal tuleb mõelda selle aktina dokumenti, mis koostatakse pärast abielu sõlmimist tõendusena abielu sõlmimisest, seega akt kitsamas mõttes.

Praeguse ilmaliku vormilise abieluni on jõutud alles peale mitmesuguste arengastmete läbistamise abiellumise vormi kohta. Vanas germaani õiguses esineb abielu müügi kujul, Säääl esineb naine objektina, kuna tema arvamine on tähtsusetu, teda müüakse ja tasu saab eestkostja või sugulased. Hiljem muutub laulatuse - traditio puellae - vastastikkuseks laulatuseks. Sügavat humaanset ja reformatiivset mõju avaldas kiriklik õigus varases keskajal, kui ta oma abielu õigust ka kui ilmalikku õigust püüdis läbi viia. Eriti aitab see olukord parandada naise seisukohta, hakkab läbi lööma vaade abielule kui vastastikkuse kokkuleppele, pääses maksusele põhimõtte: *consensus nuptiarientium facit nuptias*¹⁾.

1) Juba Rooma õiguses esineb sarnane olund: "Nuptias non concubitus sed consensus facit."

Vana kirik ei tunne aga kahjuks abiellumise vormi nõuet, arvestades aga ainult poolte nõusolekust tekkivaid sobimatuid abielusid. Sõlmitakse salajasi abielusid, mis ei ole kooskõlas üldsuse huvidega. Sellel ajal eriti rasket eksimust nähti seisuste vaheseinu mitte arvestatavais abieludes. Kirikliku abielu selle nõrgast küljest vabastab Tridendi konsiil muutes abiellumise formaalaktiks, milles nõutakse, et pooled peavad oma abiellumise tahte avaldama oma õpetaja ja kahe või kolme tunnistaja juuresolekul¹⁾. Edasi näeme abielu arengut ikka enam ilmaliku vormi ja ilmaliku instituu^{di} poole. Alates XVI sajandist kandub ilmalik element ikka enam mõjule. Protestandid suhtuvad abiellu kui tsiviilõiguslikku õigus-

1) Conc. Trid. Sess. 24. c. 1. Qui aliter quam praesente parocho vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarii licentia, et duabus vel tribus testibus matrimonium contrahere attemptant, - hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit.

suhtesse, kuigi pole veel kõrvale jäänud kiriklik laulatus, on aga juba saanud lubatavaks abielulahutus. Ühes katoliku kiriku mõjuvõimu vähenemisega muutub abielu sakramendist - õigussuhteks. Kui M.Lutherilt küsiti, kellele kuuluvad abieluasjad ja millise õiguse järele peab nendes otsustama, vastas ta: "Ma pean seda juristidele kuuluvaks, kui nad mõistavad kohut isa, ema, laste ja teiste üle, miks ei või nad siis ka otsustada abikaasade üle.¹⁾ Protestantidest astuvad samme edasi ratsionalistid, XVIII sajandi filosoofid, kes suurt mõju avaldasid mitte ainult protestantlistel vaid ka katoliiklistel maadel seadusandlusele. Ratsionalistid peavad abielu lepinguvahekorraks, isegi seltsinguvahekorraks sarnanevale lepingule, mis enam riiki kui kirikut peaks huvitama. Seadusandlustest esmakordselt abielu ilmaliku vormi kui ainuvormi kasutuse-

München 1864.a.

1) Bluntschli. Deutsches Privatrecht. Lk.566 alaj.11.

levõtjad on radikaalsed prantslased Code civilis¹⁾. Kohaliku ametniku "määri" poolt sünnib abielu sõlmimine sarnaselt, et abielluda soovijad ilmuvad määri juurde, see loeb neile ette abielust järgnevad seaduslikud õigused ja kohused, võtab neilt abielluda tahte avalduse ja kuulutab siis abielu sõlmituks. Sarnane on abiellumise vorm tänapäeval kõikjal, kus ilmalik abielu kehtib.

Eestis kehtiva Abielu Seaduse järele on seaduslikult nõuetav ilmalik abielu sõlmimine perekonnaseisuametniku juures. Tsiiv.Sead.Eel-nõu jääb samale seisukohale. Kiriklik laulatus ei oma enam mingisugust õiguslikku relevantsust. Peab aga märkima tänapäeval mitmetes riikides kiriku tähtsuse ja seega üldse usulise liikumise pooldavat suunda seadusandlustes, omistades kirikule kasvatavat ja moraalset suunda määravat

1) Code civil. §165. Le mariage sera celebre publique-ment devant l'officie civil du domicile de l'une des deux parties.

tähtsust ühiskondlikus elus. On küllalduaselt kodanikke, kes panevad abielu kui usulisele instituudile, kas nüüd harjumuse või tõeliste sisetunnete mõjul, suurt rõhku. Et mitte vähendada kiriku tähtsust sarnaste isikute suhtes ja ühtlasi anda võimalus ka neile oma tööks- pidamistele vastavalt abielluda on saavutatud lihtne lahendus, usutunnistusliku ühingu ametkandjale on antud võimalus olla ka ühtlasi perekonnaseisuametnik. Muidugi teostab ta siin paraleelseid ja üksteisest täiel määral lahusseisvaid funktsioone - õiguse seisukohast. Tema, perekonnaseisuametnik-vaimuliku poolt sõlmitud abielu ainult vaimuliku korra järele ilma vastava registrisse kandmata on täielikult tühine abielu.

Asudes abiellumise vormiliste nõuete vaatlemisele pole huvituseta märkida siia mitte kuuluvat kõrvalküsimumust, abielu eelastet - kihlust. Võime panna tähele, et Tsiiv.Sead.Eelnõu omistab suurt tähtsust jällegi kihlusele. Kuigi

seadus ütleb, et kihlus pole veel alus, mille põhjal võiks hageda abiellumist (Ts.S.E.§221) on tema tähtsus siiski väga suur ühel teataval juhtumil, s.o. petetud raseda pruudi kasuks. Tsiiiv.Sead.Eelnõu, tahtes kaitsta kihlatud pruuti petmise eest, lubab pruudil, kes on jäänud peigmehest rasedaks, hageda aasta jooksul pärast kihluse lõppu abielu sõlmimist. Kui peigmees pärast kohtu määrust pole kolme kuu kestel abielu sõlmimisele asunud, tunnustab kohus hageja peigmehe lahutatud naiseks ühes kõige õigustega (§225). Viimasest normist nähtub, et pole sugugi üleliigne, kui §221 juures leiduks viide erandile. Sarnaste viidete märkimine seadustes laseb vältida näiliste vastolude olemasolu, muutés seadustikku enam pidevamaks ja kergemini käsitatavamaks. Eeltoodu oli kõrvalekaldumine ainest selles mõttes, et kihlusel abielu kehitivusele mõju ei saa olla, kuid kihlus on vajalik abielu sõlmimise eeldus.

A b i e l u s õ l m i m i n e   j a
t e m a t ä h t s u s   a b i e l u
k e h t i v u s e l e .

Abielusõlmimise tähtsus on muidugi sellega loodavale abielu kehtivusele suur, sest abielu sõlmimise olulistest nõuetest mitte kinnipidamine toob kaasa abielu tühisuse (Ts.S.E. §232). Sellele normile vastupidi aga vormiliste nõuete rikkumine, mis vastava registreerimise asutise poolt abielu sõlmimise juures tehtud, ei loeta abielu maksvusetuks tunnustamise põhjuseks (Abielu Sead. §20). Vormi nõudeid käsitavad seega kaks erisugust normi, peame siinkohal seepärast määrama kindlaks, millised nõuded on need olulised ehk nagu neid õigusi-loovaid nõudeid ka nimetatakse - konstitutiivseteks. Nendega arvestamatus loob abiellu tühisuse, kuna nõuded, mis enam deklaratiivset

laadi on, abielu kehtivusele mõju ei avalda.

Vaadeldes kehtiva õiguse/pärast abielu sõlmimist leiame meie reguleerivaid norme Perekonnaseisu Seaduses. Isikud, kellel on tahe abielluda, teatavad isiklikult ehk kirjaliikult oma tahtest perekonnaseisuametnikule. Vastavas korras kuulutab sellest viimane, võtab vastu vaidlusi, mis järgnevad kuulutusele, otsustab abielu sõlmimise küsimuse, kui ei leia selleks olevat takistusi. Alles nüüd võib perekonnaseisuametnik asuda abielu sõlmimisele. Et sõlmimine oleks kehtiv, on vajalik: 1) poolte ühine perekonnaseisuametniku juures olemine, 2) nende mõlema isiklik avaldus, et nad tahavad teineteisega abielluda, avaldus peab olema tähtajata ja tingimusteta, 3) saanud avalduse kuulutab perekonnaseisuametnik isikud abielulisteks (Per.S.Sead.§230). Mis puutub perekonnaseisuametniku juures olekusse pole sellega sugugi mõeldud, et see peab sündima just tema ametruumides, vastupidi, see võib igas kohas aset

leida, tähtis on siin ainult perekonnaseisu-
ametniku enese kohalolek. Teine nõue näeb ette
abiellujate isiklikku avaldust, ainult väga va-
rases ilmalikus õiguses leiame meie abiellumist
esindaja kaudu. Juba Kiriku Seaduses peitub
püüd selle iselaadsuse kaotamiseks, kusjuures
keelatakse eraisikuil esindajate kaudu abiellu-
da¹⁾. Tänapäev on võimalik abielluda ainult isik-
likult²⁾ ja tähtis on ka abielludasoovijate ühe-
aegne kohalolek. Seadus nõuab samas punktis aval-
duse andmist, et pooltel on soov abielluda. Peab
märkima, et ei ole mitte määratud kindlaks need
sõnad, samuti ei ole just nõuetav suuline aval-
dus, mis oleks vast mõningaile võimatu. Kui sea-
dus räägib avaldusest, siis mõtleb ta selle all
igasugust tahte väljendust kas suuliselt, kir-
jalikult või märkide varal, tähtis on ainult, et
see avaldus oleks arusaadav ja väljendaks isiku

1) Kirikuseadus §54 (1832.a.)

2) Teatavatele isikutele lubab B.G.B. siiski
asetäitjaid. Dr.G.Planck. Bürgerliches Gesetz-
buch nebst Einführungsgesetz. Berlin 1903-1909.a. IV. Bd.

kindlat taht. Pole ka arusaadavalt mitte keelatud tõlgi kasutamine. Avaldus peab olema tingimusteta ja tähtajata. Kuigi on keelatud abielu tingimusteta siiski ei avalda aga sõnaselgelt väljendatud tingimused perekonnaseisuaametniku juures mitte abielule tühistavat mõju, vaid need tingimused, lubadused loetakse tühiseks, kui mitte esinenuiks. Samuti on ka võimata abieluda tähtaegselt, kuna see käib abielu mõiste vastu. Kolmas oluline punkt abielu sõlmimisel on perekonnaseisuaametniku kuulutus, et isikud on abielulised. Sellest on vähe, et perekonnaseisuaametniku juures ollakse ja soovi avaldatakse, on vajalik ametniku deklaratsioon. Alles peale sarnast nentimist võib vaadelda abielule kui seadusepäraselt sõlmitud abielule.

Vaadeldes nüüd eeltoodud kolme olulist nõuet abiellumise vormi kohta, näeme et esimene on ainult teise nõude täiendus. Seega jääb meile järele kaks olulist momenti, s.o. mõlemapoolne avaldus ja ametniku kuulutus abielust.

Need momendid ongi abielu sõlmimise konstitu-
tiivsed momendid. Kõik muu, mis järgneb selle-
le, evib deklaratiivset ilmet tõendades ainult
eeltoodud momentide täitmisest loodud õigust.
Perekonnaseisumetnik koostab abielu sõlmimise
akti, millele kirjutavad pärast nõusoleku aval-
kamist alla abiellujad ja kaks tunnistajat. Sel-
le akti kinnitab oma allkirjaga perekonnaseisu-
ametnik (Per.S.Sead.§45). Viimased toimingud
kuuluvadki eelmainitud Abielu Sead.§20 alla, ja
nendest kõrvalekaldumine ei ohuta abielu kehti-
vust. Need tingimused oleksid seega mitte olu-
lised vormitingimused.

Pöördudes tagasi meie praegusel terri-
tooriumil 19.sajandil kehtivale kiriklikule abi-
elu vormile, leiame Kirikuseaduses 1832.a. nõuet
kirikliku laulatuse kui ainsama ja absoluutselt
tarviliku vormi abielu ühendamiseks (Kir.S.§182).
Samuti kui praegu omasid suurt tähtsust kirik-
liku laulatuse juures ka kolm momenti: 1)küsimus
vaimulikult, 2)jaatav vastus, 3)reeglipärane õnnis-

tus (Kir.S.§183). Nõuetav oli ka tunnistajate juuresolek, kuid nende puudumine ei osutunud veel sugugi abielu tühisuse põhjuseks (Kir.S. §246). Teised kombed, nagu sõrmuste vahetus, osutusid vaid kombeiks, mitte aga õigustloovaks toiminguks. Sarnastes olulistest vorminõuetes eksimus toob endaga kaasa abielu tühisuse, ehk nagu see on väljendatud vanemas õigusteadlises kirjanduses, abieluakti kordamise. Juba sellel ajal osati vahet teha abielu rekvisiitide ja eeskirjade vahel, mis instrueerivad ainult vaimulikku. Sarnaste eeskirjade hulka loetigi tunnistajate kohalolu, mistõttu selle normi tähelepanematus ei tohi avaldada mõju abielule¹⁾.

Võrreldes nüüd kiriklikku ja ilmalikku laulatust, paistab et polegi palju muutunud, ainult õnnistust asetab praegu kuulutus, nending. Perekonnaseisuametnikult nõutakse ka

1) Dr.K.Erdmann. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen. Bd.1.Lhk.363.
Riga 1829.a.

momendi tähtsusele vastavat pidulikku tooni, seega on sarnasus nende toimingute juures otse olme. Vaidlematult erinev oleks praegune ilmalik laulatus ainult siis, kui ta jõustuks allkirja andmisega, aga mitte perekonnaseisuametniku nendinguga. Praegu võime aga leida temas siiski laenu kiriklikust abiellumise viisist, kus muutunud on ainult isikud mõnel juhul.

P u u d u l i k u d   a b i e l u d
ü l d s e ,   a b s o l u u t s e l t
t ü h i s e d   a b i e l u d .

Eelolevas käsitlesin abiellumiseks vajalikke eeltingimisi ja abielu sõlmimise vormi nõudeid. Püstitatud nõuete mittetäitmine toob puudulikkuse abiellu. Puudused võivad olla väga mitmekesised olenedes sellest, millist nõuet on ignoreeritud, vastavalt nõude olulisusele, tema tähelepanematus toob kaasa kas suuremat või vähemat õiguste riket. Lähtudes puudustest võib jagada puudulikult sõlmitud abielud esiteks kolme suurde liiki, s.o. 1)absoluutselt tühi abielu ja 2)selle vastu abielu, mis sõlmimisel varustatud puudustega, mis üldse ei ohuta abielu kehtivust, 3)nende kahe äärmuse vahele võime paigutada abielud, mis on puudulikud ja milliste puudu-

sed neid tühistavad või võivad tühistada, mis aga vajavad selleks kohtuotsust, et muutuda tühiseks.

Asudes nüüd absoluutselt tühise abielu vaatlusele, mida nimetatakse ka "matrimonium non existens", näeme et tema tühis on tuletatud just vormiliste nõuete puudumisest. Sarnasel abielul puuduvad abieluks vajalikud välised olulised rekvisiidid. Meil on tegemist kahtlemata siis absoluutselt tühise abieluga, kui abiellujad on sama sugu, kui laulataja pole perekonnaseisuametnik, tahe pole abiellujate poolt avaldatud, kui perekonnaseisuametnik pole konstateerinud abielu sõlmimist. Vaadeldes neid juhte peale esimese, mis iseendast peitub abielu mõttes, leiame, et tegemist on siin ainult vormivigadega. Tegelikult nii ta ongi. Sarnaselt raskelt puudulikud abielud on tühised iseendast, pole vaja kohtu poolt selgeks teha materjaalsete tingimuste olemasolu, see ei päästa ju niikuinii sarnase abielu kehtivust. Siin on abiellujad

ainult tahtnud abielu. Sarnane abielu oli mõeldav ka varases kiriku õiguses, praeguses õiguslikus korras on aga vähe ainult tahtest, on tarvis abielu sõlmimise vormi nõuete täitmist, ja seda sarnase abielu juures ei ole. Sarnane abielu ei too kaasa seepärast abielust tuletatuvaid tagajärgi, lapsed sellest abielust on vallaslapsed. Ei too ka ükski aegumine ega seletus, tõendus sellele abielule abielu jõudu, kui vaid uuesti laulatus samade isikute vahel seadusepärasel korras. Segasemaks läheb juba olukord siis, kui on tegemist poolte eksitusega. Kui pooled on eksituses ja peavad sõlmitud abielu tõeliseks ja ta sarnasena ka näib tõeliselt kõigile, ka tunnistajaile. Sarnasel juhul peaks see abielu õiguse üld põhimõtete ja analoogia järele olema kehtiv kuni kohtu arvamuse avaldamiseni. See näitab absoluutselt tühiste abielude piiritluse ebakindlapiirilust.

Absoluutselt tühine abielu on varustatud

jämedate vormivigadega; sellevastu on aga vormiliste nõuete rikkumistega seotud abielusid, mis kehtivad võrdselt korrapäraselt sõlmituile abieludele. Tähtis on selle juures aga see, et need vormivead on tehtud vastava registreerimise asutuse poolt (Abielu Sead. §20). Seega on nõuetav, et asutus on kompetentne ja et vastava nõude rikkumine on tekkinud perekonnaseisumetniku või asutuse poolt. Sarnasel juhul on arusaadavalt abiellujad ilma süüta ja isegi vast teadmatuses vormivea olemasolust, milline neist ei olene, mispärast ei tohi muutuda sarnane viga abielu maksusetuks tunnistamise põhjuseks.

Abielu tühisus ja
vaieldavus. Erinevaid
jooni nende vahel.

Olles käsitanud nüüd mitmesuguseid puudusi ja vigu, mis abielu sõlmimisel olevad ja millede tagajärjel kord abielu üldse ei teki või nende kergemal esinemisel vastupidi abielu on ohutamata, võime panna tähele nende kahe särmuse vahel abielu sõlmimisel esinevaid puudusi, mis muudavad sõlmitud abielu tühiseks või vaieldavaks. Nii tühised kui ka vaieldavad abielud vajavad nende tühiseks tunnistamiseks kohtu sellekohast otsust. See ongi peamine erinemine nende ja absoluutselt tühise abielu vahel. Kui absoluutselt tühisele abielule seadus vaatab kui olematule, siis tühisele ja ka vaieldavale abielule aga ikkagi kui sõlmitud abielule, kus

pole arvestatud nõuetavaid vormalseid kui ka materjaalseid nõudeid. Arusaadav, et siin on ka mida kohus võib lõpetada. Siin abikaasade vaheline suhe, mis ohutab ühiskonda, on võimatu või ebaõiglane ühele poolele, mis esile on kutsunud seaduse normidest kõrvalekaldumisega. Kohus lõpetab selle ebaõigusliku olukorra ja restaureerib isikutele nende seadusepärased õigused, millised neil olid hävinenud seadusevastase suhte läbi. Nende kahe vigase abielu tüübiga tulebki teha tegemist, sest õieti nemad on ainsamad puudulikud abielud. Lähtudes aga puudustest, mis võivad esineda abielus sõlmimisel, sain eelpool küll kolm erirühma, mis ka tõeliselt nii on, sest puudused ju neis vahetatakse, millest esimene õieti ju vahetatakse seaduspäraselt polegi, on olemas. Minu töö aine õieti peaks kitsamalt käsitamagi vaid tühist ja vaieldavat abielu, kuid olen toonud "matrimonium vitiosumi" sisse oma töösse just tema näiva sarnasuse tõttu abieluga.

Asudes vaatlema neid kahte abielutüüpi, peame panema tähele sarnase jaotuse olemasolu väga paljudes seadusandlustes, kui mitte just tõendada, et kõikjal. Õieti on see iseendast mõistetav, sest kui nagu juba eelpool mainisin vaadeldakse abielu kui lepingut, on arusaadav, et on olemas tühiseid ja vaieldavalt tühiseid lepeid. Jaotuse aluseks leiame meil kui mujalgi sarnaseid tingimusi. Saksa tsiviilseaduse järgi on meil tegemist abielu tühisusega siis, kui abielu edasikestmine on vastolus abielu enda olemusega või avaliku korraga, - abielu vaieldavusega aga siis, kui abielu on varustatud sarnase veaga, milliselega riivatakse just päämiselt ühe abielupoole huve. Seepärast jäetakse ka otsustus, kas abielu peab kestma või lõppema, selle sellele abikaasale, kelle huvid riivatud¹⁾. Meie õiguses esineb vahetegu abielu vaieldavuse ja tühisuse vahel samasena. Järelduvalt eelnevale

1) Dr. G. Planck. Bürgerliches Gesetzbuch nebst Einführungsgesetz. Lhk. 48.

Berlin 1903-1908 a. ^{IV} Bd.

tuleb vaadelda puudusi, millised teevad abielu tühiseks, kui avaliku iseloomuga abielu takistus. Need keelud pühivad kaitsta üld huve, ühiskondlikke huve. Ei või leppida riik, et abielluvad alaealised kodanikud, lähedased sugulased, samuti ei saa lubada hullumeelsete abielu, lubatav pole ka enamikus riiges bigaamia. Kõikidel eelmistel juhtudel on riik ise huvitatud abielu maksvusetuks tunnistamisest ja seepärast sünnib see avalikus korras. Eesmärgid, milliseid taotletakse sarnaste keeldudega, on rahva tervishoiu, järeltuleva põlve ja perekonnaelu moraali kaitse. Need nõuded on absoluutsed ja sarnased normid, mis käsitavad abielu tühisust, on seega pretseptiivse iseloomuga, vastandina abielu vaieldavust reguleerivate normide dispotiivsusele. Tühiste abielude korral nõuab riigivõim ise abielu maksvusetuks tunnistamist avalikus korras, seepärast ei saa neid takistusi kõrvaldada erakokkuleppega ega pole ka seatud üles mingisugust tähtaega kaebuse tõstmiseks.

A b i e l u t ü h i s u s j a
t e m a t e k k e p õ h j u s e d .

Asudes tühiste abielude käsitlesele peame tähele panema missuguste normide rikkumised konkreetselt siis toovad enesega kaasa abielu tühisuse. Üks sarnastest normidest on abielu sõlmimiseks vorminõudeid ülesseav norm. Tsiiv.Sead.Melnõu §232 järgi on abielu tühine, kui pole peetud silmas abielu sõlmimiseks püstitatud vorminõudeid. Mis aga on need nõuded, see küsimus leidis minul juba samas töös käsitust abielusõlmimise osas, kus leidub piiritlus oluliste vorminõuete ja mitteoluliste vorminõuete vahel. Oluliste vorminõuete rikkumine toobki siin kaasa seega abielu tühisuse, kuna Abielu Sead.§20 esinevat vormiliste nõuete rikkumise juhtu registree- rimise asutuse poolt võiks vaadelda kui amet-

niku poolt teostatud kõrvalekaldumist temale tehtud instruksioonidest ametalal. Tsiiv.Sead. Eelnõu §232 tegeleb seega vorminõuetega kitsamas mõttes. Ei ole huvituseta siinkohal panna tähele B.G.B. seisukohta vorminõuete suhtes. Seadusandja on püüdnud panna suurt rõhku just abielu sisule, seega isegi riivab abielu suurt vormilikku külge, andes võimaluse juhusliku eksituse parandamiseks teatava aja möödumisega, igamisega. Vormi puudus ei tühista abielu, kui see on registreeritud ja pooled olid kümme aastat koos elanud, või teise abikaasa surma korral vähemalt kolm aastat elanud kui abielulised.(B.G.B.§1324). Meil sarnast igamist, mis muudaks tühise abielu kehtivaks, seadus ette ei näe.

Eelolevas on käsitatud abielusõlmimise vormi, mis omab sarnase tähtsuse, et temast mitte kinnipidamise järele ilmneb abielu kehtimatus. Peale sarnaselt otse ettekirjutatud vormi leiame meie Abielu Sead. neli nõuet §12, milli-

seid teatatakse abiellujatele ja millistega mitteamvestamisel loetakse abielu kehtimatuks. Need Ab.S. §12 peituvad minimaalsed põhinõuded on nii olulised, et riik nendele kui avalikkuse huvide kaitsele vaatab, lubades tähtajatult ja avalikus korras hageda sarnaste abielude tühisust. Need neli nõuet abielule on: 1) abieluliste täisealisus, 2) sugulaste ja hõimlaste abielukeeld, 3) abielluastujate tervis ja teadlikkus ning 4) endise abielu lõppemine.

Käsitades eeltoodud nõudeid nende ära- toodud järjekorras, vaatlen esimese nõudena abieluliste täisealisust ehk täpsemalt, vanuse küsimust abiellujate suhtes. Abielu Sead. §2 näeb ette, et abiellu astuda võivad meesterahvad, kes kaheksateistkümmend ja naisterahvad, kes kuusteistkümmend aastat vanaks on saanud. Samasena on leidnud lahendust vanuse küsimus ka Tsiiv. Sead. Eelnõu §213. Vaadeldes teisi seadusandlusi, eriti Saksa tsiv. seadust näeme, et B.G.B. näeb ette mehele õigust abielluda alles

täisikka jõudmisel, kuna naise vanuse alam-
määrana samuti esineb 16 s. Erand on lubatud
ainult naisele¹⁾. Eelnimetatud B.G.B. lahend-
dus tunduks vanuse küsimuses sobiv ka meie
õiguses, kus püütakse anda abielule vääriline
asend, kuigi Abielu Sead. ja uus projekt käi-
vad teist rada. Perekonnapea, kes on alaeali-
ne, tundub puudulikuna kogu ühiskondlikus ehi-
tuses. Perekond, kui alus kogu ühiskonnale ja
riigile, moodustab endas ka tänapäeval, ehkki
võrreldes Rooma õigusega tähtsusetuma, siiski
teatava võimu üksuse, millises ei tohi mitte
kuuluda eelistusi ja otsustusi teovõimetule.
Kui Tsiiv.Sead.Eelnõu võrrutab meest ja naist,
siis ometi praegune ja veel varem aeg oli
hoopis teisem. Ka kehtiv õigus paneb mehe ot-

1) Dr. G. Planck. Bürgerliches Gesetzbuch nebst
Einführungsgesetz. §1303. Ein Mann darf nicht
vor dem Eintritte der Volljährigkeit, eine Frau
nicht vor der Vollendung des sechzehnten Lebens-
jahrs eine Ehe eingehen. Eine Frau kann Be-
freiung von diesen Vorschrift bewilligt werden.

sustamiseks küsimusi, mida siiski oleks raske alaealiselt nõuda. Veel halvem oleks olukord, kui naine on täisealine ja mees alaealine, ning ometi kuuluks selle alaealisele küsimuse lahendus naise eest. Väga hääd on Z.G.B. lahendus sarnaste võimatuste vältimiseks, mis annab täiseasuse kaasa juba abielu endaga¹⁾. Mis puhtub aga Z.G.B. vanuse nõudesse, siis pole siin võimatud aga ka erandid, milliseid võib rakendada erilistel juhtudel. Vaadeldes neid eelmisi nii B.G.B. kui ka Z.G.B. seisukohti näeme kindlat sihti, mis mõlemal ühine: vähemalt mees peab olema täisealine. Võib tõesti leida palju põhjusi, mis õigustaks Tsiviilseaduse võtma abiellujate ea küsimuse ümberotsustamisele. Ainsama tõelise raskusena vast on asjaolu, et tsiviilseadused peavad tublisti arvestama kodanliste tavade ja vanade põhimõtetega.

1) Schweizerisches Zivilgesetzbuch. art. 14. Mündig ist, wer das zwanzigste Lebensjahr vollendet hat. Heirat macht mündig.

Sarnasena näeme juba Kiriku Sead. §66. samast lahendust kui praegu. Mis puutub selle kohta, kas arvata mainitud nõude rikkumist abielu tühistava põhjusena, siis see küsimus on üldiselt vaieldav. Schweitsi tsiviilkoodeks näeb abielulisse täiseasse mittejõudmises ainult edasilükatavat tingimust, mis abielu maksvusetust enesega kaasa ei too. Ainult vanematel ja eestkostjatel, kes abieluks ei ole oma nõusolekut avaldanud, on õigus sarnase abielu maksvuse vastu vaielda, aga ka sel korral kõrvaldab vaidluse hilisem täiseasse jõudmine ehk naise rasedus. (Art. 128 Z.B.G.) Sama mõtte, kuid veel kitsamates raamides (ainult alaealise enese vaidlusõigus), on väljendatud vanausuliste ja sekstantide abielude suhtes ts. kp.s. §1356⁷ endises redaktsioonis.

Järgmise tähtsa nõudega esineb abielu keeld sugulaste ja hõimlaste vahel. Siin on tegemist keeluga, mis juba väga kaugetesse aegadesse tagasi ulatab ja on praegu pea kõi-

kides tsiviilseadustes kasutust leidnud. Näeme sarnast keeldu Rooma õiguses¹⁾, uuemas õiguses Z.G.B. ja B.G.B. sisaldavad samu keelde. B.G.B. vastav § on sellest küljest erinev meie Abielu Sead., et seal loetakse sugulust astmete järele, kuna meil konkreetseid sugulasi loetletakse. Abielu Sead. keelab ka abielu adoptiiv-vanemate ja laste vahel nii kaua kui kestab adoptioon (Abielu Sead. §6.). Kui vaadelda seda keeldu, peame kohe märkama, et siin on sarnasust õieti laste ja vanemate vahekorraga, millest juttu Abielu Sead. §3. Paneme aga tähele, et adoptioon on vahekord, mis võib saada poolte poolt lõpetatud (Balti eraseadus III k. §186) nende tahtest olenevalt, seega on sellel suhtel suuresti erinevusi õiguse seisukohalt Abielu Sead. §3. nimetatud vahekordadega. Just vahekorra kestvuse ebastabiilsus on vast annud põhjust

1) L.53.D. de Ritu Nupt. (Gaius) Nuptiae consistere non possunt inter eas personas, uae in numero parentum liberorumque sunt, sive proximi ulterioris gradus sint.

selleks, et meie ei leia Abielu Sead. §6. rikku-
mist abielu tühistavate põhjuste hulgast.

Katsudes tabada eesmärke, mida püütakse
saavutada sarnaste sugulaste ja hõimlaste va-
heliste abielude keelamisega, peame esimesel
juhul kindlasti uskuma, et see keeld aitab kaa-
sa elujõulisemate laste soetamiseks, kuna hõim-
luse kohta käiv keeld taotleb vast moraalsete
huvide kaitset. Üksikasjaliselt Abielu Sead. §3.
käsitades näeme, et ta keelab abielu alanevate
ja ülenevate sugulaste vahel, täis- ja pool-ven-
dade ning -õdede vahel, onu ja tema venna-- või
õetütre vahel, tädid ja tema venna-- või õepoja
vahel, vaatamata sellele, kas see sugulus on
tekinud abielust või väljaspool abielu; samuti
ka võõrasisa ja -tütred ning võõrasema ja -poja
vahel. Paragraaf on tõesti väga pikk ja üksik-
asjaline, kuigi sarnaseid norme võib palju lü-
hemas redaktsioonis avaldada. Huvitav on § lõpp-
osas leiduv lõige: ". . . vaatamata selle peale, kas
see sugulus on tekinud abielust või väljaspool

abielu." Arusaadav on see muidugi, sest isikute veresugulus on olemas ka väljaspool abielu. Raskem on juba selle osa rakendus; teha kindlaks isikute sugulust väljaspool abielu on paljudel juhtudel lihtsalt võimata, loomulikult registreerimisamet võib keelduda abielu sõlmimast selle löike alusel ainult kindlate tõenduste olemasolul. See oli nüüd suguluse kohta, aga kuidas on lood Hõimlusega? Kas on tõesti mõeldav, et ka hõimlus võiks tekkida väljaspool abielu; järeldades §3 redaktsioonist, see pole võimalik, muidu poleks mitte paigutatud hõimlastevaheliste abielu keeldu pärast seda lõiget, mis käsitab suguluse tekkimist abielust ja väljaspool abielu. Kindlat vastuse sellele küsimusele leiame aga Vabar.Val.seletuskirjas Abielu Sead.juurde: "Ühe abikaasa väljaspool abielusündinud laps on ka teise abikaasa hõimlane; siiski, kui lahutatud abikaasal saab olema lapsi hilisemast abielust ehk ühendusest, siis ei ole need lapsed endise abikaasaga mitte

enam hõimluses."

Kolmandaks nõudeks, millest mitte kinnipidamine muudab abielu kehtimatuks, on normabiellujate tervise ja teadlikkuse kohta. Abielu Sead. §4 loeb ülesse nelja punkti all haigusi, need on: 1)parandamata vaimuhaigus, 2)langevõimelised raskel kujul, 3)pidalitõbised ja 4)suguhaiged haiguse külgehakkavuse staadiumis. Sarnast loetlust võiks isegi suurendada, ometi ei saavuta meie kindlat määrangut. Ikka seltsivad haigusenimetusele seaduses juurde sarnased mõisted nagu : "raskel kujul, külgehakkav staadium". Need mõisted on venivad ja ometi ei suuda see veel kindlustada, et arsti diagnoos oleks täpne. Tsiviil.Sead.Eelnõu on lihtsalt jätnud välja sarnaste haiguste loetelu, keelates ainult isikuid abiellumast, kes pole võimelised oma tegusid juhtima (Ts.S.E.§236). Viimane keeld peitub ka Abielu Sead.§4. See vajalik keeld on tekkinud kaalutlustel, mis ütlevad, et abielu kui leping eeldab teadlikku tahteavaldust, isik, kes sel-

lesse astub, peab olema otsustusvõimne. Abielu Sead. §12 on see väljendatud sarnaselt: "kui abielluastuja mõne muu kestva põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada ehk oma tegevust juhtida." Siin on eriti tähtis tähele panna just, et see teadlikkuseta olek peab olema kestev ja mitte ruttu möödaminev. Viimasel juhul see abielu tühiseks ei muuda, küll aga vaieldavaks.

Viimase nõudena, mis seab ülesse Abielu Sead. §12, on, et abielluda ei saa isikud, kui üks neist või mõlemad olid abiellu astumise ajal juba teises abielus. Riiges, kus maksab monogaamiline abielu, on sellisel keelul alati püsivust olnud. Arusaadavalt toob abielu tühisuse kaasa ainult sarnane olukord, kui vana abielu oli kehtiv. Kui elab üks abiellujatest abiellumise ajal kolmandaga tühises abielus ja peaks siis sarnase eelmise abielu tühiseks kuulutamise hiljem järgnema, siis loetakse feine abielu kehtivaks algusest peale, mitte aga vana abielu tühistamise

momendist. Bigaamia keeld peitub täpsemalt väljendatud Abielu Sead. §5. "Keegi ei või uude abiellu astuda enne, kui tema senine abielu ei ole lõppenud abikaasa surma tõttu või seaduse jõusse astunud kohtuotsuse läbi." Seega üldiselt on keelatud sarnane kahekordne abielu, kuid Tsiiv. Sead. Eelnõu teeb siin erandi. Sarnasel juhul kui eelmine abielu lõpetatakse enne kui teine abielu on tühistatud ja kui üks abikaasadest oli pärastise abielu sõlmimisel heas usus, siis loetakse pärastine abielu maksvaks, olgu siis kui heas usus oli ja ise ei hage tema tühistamist (Ts. S. E. §235). See erand on tehtud just isikute kaitseks, kes olivad heas usus ja sellega pole ka, nagu meie näeme, riivatud vähemalgi määral monogaamia nõuet, sest ikkagi teise abielu kehtivus on seatud täiel määral rippuvaks eelmise lõppemisest. Eriti kindlal seisukohal on B.G.B. selles bigaamiat keelavas nõudes, igasugune hääkstegemine on siin tundmata. Eriliselt keelab B.G.B. sarnase tühise abielu kehtivusele

pääsu selle tõttu, kui eelmine abielu lõpeb pärast uue sõlmimist surma või abielulahutuse läbi¹⁾. Olgu siinkohal veel märgitud õieti abiellu astumise üldiste eeltingimustesse kuuluvat keeldu, et isa selgestegemise sihil ja abielus algatatud nascituuri huvides keeldakse lesele ehk lahutatud naisele abiellu astumine kuni raskejalguse seadusliku tähtaja möödumiseni (Abielu Sead. §7). Selle keelu tähelepanematus aga ei too enesega kaasa abielu tühisust, seepärast tema üksikasjalik vaatlus oleks vast praegu ülearune.

Lõpuks pole huvituseta asjaolu, et vanas Balti õiguses esines keeld abielluda isikuga, kellega teine pool on eelmist abielu rikkunud (Kir.S. §212). Sarnane keeld leiab praegugi ka

1) Dr. G. Planck, Bürgerliches Gesetzbuch nebst Einführungsgesetz. Lhk. 61. Eine Heilung der Wegen Bigamie eintreten den Nichtigkeit ist dem B.G.B. unbekannt. Insbesondere tritt eine Heilung nicht deshalb ein, weil die alte Ehe nach der Eingehung der Neuen durch Tod oder Scheidung aufgelöst wird.

sutust B.G.B. "Abielu ei või sõlmida ühe abi-
elu rikke pärast lahutatud abikaasa ja selle
isiku vahel, kellega eelmine abielu rikkus ja
mis oli lahutuse põhjuseks (B.G.B.§1312). See
põhimõte, olgugi et ta ka meie maal kaua on
kehtinud, on nüüdsest meie Abielu Seadusest
välja jäänud, kuna praeguste meie töökspida-
mistega vaevalt ühtuaksid sarnased keelud. Elu
on läinud edasi, on muutunud moraal, on muutu-
nud usulised töökspidamised, on ka muutunud
eesmärgid, mida seadusandjad taotlevad. Kui
Kir.Sead. keelab abiellumast ristiusulist pa-
ganaga (Kir.Sead.§211), siis on see keeld ka-
heldamatult ristiusku soodustav. Tänapäeval
seadusandja loob ka teatud eesmärkide saavu-
tamiseks norme, kuigi vast palju teistsuguse-
maid ja meile kaasaegseile enam mõistetava-
maid.

Eelpool toodud tingimustest kõrvale-
kaldumine abielludes toob endaga kaasa abi-
elu tühisuse. Sarnane abielu on seega tühine

algusest peale. Ülalpool käsitasin "matrimonium non existens" mõistet; see oli abielu, mis oli vormaliselt tühine. Sarnase abielu tühiseks tunnistamine polnud kohtu poolt üldse vajalik. Siin on meil aga tegemist materjaalselt tühise abieluga (matrimonium nullum) ja sarnane abielu vajab enda tühistamist. Senikaua, kui pole tõstetud tühise abielu tühistamise vaiet, on abielul täielik kehtiva abielu jõud. Naine omab seni mehe nime, kodakondsuse ja muud abikaasa õigused, mis kestavad ka protsessi kestel, kuigi on kohtul siin juba võimalik mõningaid kitsendusi ette võtta. Seega mäeme, et abielu tühistamise asi tuleb kohtus algatada. See sooritatakse kas prokuröri ettepanekul või asjast huvitatud eraisikute palvel. Kui aga abielu on juba lõppenud, võib sarnase palve esitaja olla ainult eraisik, kes asjast huvitatud. Riik sellel juhul ex officio asja ei algata, mis on ka arusaadav. Riik taotleb ainult avalikke huve ja kui nende vastane abi-

elu on lõppenud, siis tagajärjed, mis huvitavad üksikuid isikuid, võivad saada ka muudetud ainult nende nõudel. Senikaua kui mõlemad abikaasad elus, ei või kohtu toimetuses olev tühistamise asi asjast huvitatud eraisiku palvel ära lõpetatud saada, kuigi see asi tema poolt algatuse sai (Abielu Sead. §13). Peale mõningate ümberpaigutuste, mis rohkem redaktionilist laadi, on üld põhimõtteliselt abielu tühistamise kord Tsiiv. Sead. Melnõus leidnud samasuguse lahenduse.

A b i e l u v a i e l d a v u s

ü l d s e .

Abielu on vaieldav siis, kui abielu ohustab hädaoht, et ta võib saada tunnistatud tühjaks, kui selleks seaduse poolt õigustatud isikud esinevad vastava sisulise nõudmisega. Sarnased abielud on koormatud niisuguste puudustega, mis ei osutu enam nii olulisteks riigi huvidele ega ohuta ühiskondliku korda ja heaolu nagu tühiste abielude juures; seepärast vaieldavate abielude tühjaks kuulutamist ei algata mitte avalikkus ex officio. Need on puudused, mis riivavad isiklike huviseid kindlatel isikutel, kelledele on siis ka omistatud hagi tõstmise õigus. Tuleb ka märkida, et need hagid on tähtaegsed, vastandina tühiste abielude tühistamishagidele, mis olid tähtajatud. Vaieldava abielu tü-

histamise nõude õigus kustub 6.a. jooksul, arva-
tes nõudmise põhjuse teadasaamisest nõudjale
ehk ähvardava hädaohu lõpust, igatahes aga lõ-
peb see õigus alati, kui on möödunud abiellu
astumisest viis aastat (Abielu Sead. §15). Nagu
juba eelpool mainisin on õigustatud hagi tõst-
ma vaieldava abielu korral kindlaks määratud
isikud. Võiksime eraldada neid isikuid vasta-
valt selle järele, kas nõue puudutab nende en-
di või kellegi teise abielu. Siis saame ühel
poolel isikud, kes on õigustatud hagama teiste
abielu tühisust ja teisel poolel isikud, kes on
õigustatud nõudma oma abielu tühistamist.

Hageda teiste abielu tühisust võivad va-
nemad, lapsendajad ja eestkostjad oma alaealiste
laste kui eestkoste all olijate suhtes. Abielu
Seaduses leiame meie keeldu ilma vanemate või
eestkostjate nõusolekuta alaealistel ja eest-
kostjate all olijatel abielluda (Abielu Sead.
§ 8,9), kuid Abielu Sead. ei leidu sätet, mis
näitaks, et sellest keelust üleastumisel oleks

abielu vaieldav. Seega peab aru saama, et eel-
nimetatud isikute nõusoleku puudumine ei ohus-
ta üldse abielu kehtivust Abielu Seaduse järele,
vaid abikaasad võiksid vaid kanda ainult mingit
karistust. Tsiiv.Sead.Eelnõu on siin talitanud
teisti, väljendades otse, et kui abielu, mis vajab
vanemate, lapsendajate või eestkostjate nõusolek
on sõlmitud ilma selleta, on neil nimetatud isi-
kutel õigus tõsta vaidlus abielu vastu. (Tsiiv.
Sead.Eelnõu §241). Tsiiv.Sead.Eelnõu peatset
kehtimapanekut eeldades vaatlen siinkohal nõus-
oleku küsimust vaieldavate abielude osas.

line õigus vastas nõusolekule kui eestkostja
kohustusele, temale järgnevad töökapitulumised
aga suurendasid anesti nõusoleku tähtsust.
Eriol õiguses vajavad 25.aastased mehed ja
24.aastased naised ise nõusolekut abielu-
seks. Hiljem see nõue pehmeneb 30aas õiguses
ja B.G.B. leiame meie, et nõusolekut vajavad

1) Dr. H. Bernburg, Lehrbuch des bayerischen
Privatrechts, 11. Aufl., 1911, S. 111.

K o l m a n d a t e i s i k u t e
p o o l t h a g e t a t a v a d
a b i e l u d e t ü h i s u s e d.
N õ u s o l e k a b i e l u k s.

Vanemate ja eestkostjate nõusolekul
abiellumise juures on vana ja laiaulatus-
lik ajalugu. Rooma õiguses oli majaisa nõus-
olek hädavajalik tema perekonnaliikme abiel-
lumisel, vaatamata viimase elueale. Kanooni-
line õigus vaatas nõusolekule kui eetilisele
kohustusele, temale järgnevad tõekspidamised
aga suurendasid uuesti nõusoleku tähtsust.
Preisi õiguses vajavad 25.aastased mehed ja
24.aastased naised isa nõusolekut abiellumi-
seks ¹⁾. Hiljem see nõue pehmeneb Saksa õiguses
ja B.G.B. leiame meie, et nõusolekut vajavad

1) Dr.H.Dernburg, Lehrbuch des Preuzischen
Privatrechts. Halle 1884.a. 312. Dernburg 423.

lapsed ainult kuni 21 aastani (B.G.B.§1305).
Vanas Balti õiguses näeme samuti alaealiste
kohta, kes pole ületanud 22 aastat ja seisavad
vanemate võimu all, abielusõlmimiseks tarvili-
ku nõudena vanemate nõusolekut.¹⁾ Selleaegne
normistik aga nagu näeme ei piirdu ainult va-
nemate nõusoleku nõudega, vaid annab selles
suhtes õigusi veel paljudele teistelegi. Nii
vajasid riigiametnikud ja sõjaväelased oma
ülemus luba, Eestimaal vajasid kogukonna luba
vallavaesed (zu ihr angeschriebene Krüppels
oder Wahnsinnigen)²⁾. Teataval juhul vajati
kompetentsete konsistooriumite luba olgu siis
abielludes juudi või muhameedlasega (Kir.S.§210),
muuseas olid viimased ainsad "paganad, kellega
ristitu üldse võis abielluda. Luba vajab samuti
lahutatud, kellele uuesti abiellumine oli kohtu
otsusega keelatud (Kir.S.§213). Ei ole sugugi

1) Dr. Bunge. Das liv. und estländische Pri-
vatrecht. Lhk. 4. *Reval 1847/8*

2) Dr. K. Erdmann. System des Privatrechts
der Ostseeprovinzen. Lhk. 359.

I. Bd. Riga 1889. a.

ka piiratud need juhud, millal võis keelduda kolmas isik tarviliku loa andmisest abiellujatele. Selliste põhjuste sarjas leiame põhjusi nagu poolte nakkustõbi, langatõbi, mis on meil praegugi esinevad abielu takistused. Kuid Kir.Seadus ei piirdu sellega, ta lubab keelduda, kui teine pool on kohtulikult karistatud, elanud ulaelu ja süüdlane abielulahutuse pool. Muuseas, mis puutub viimasesse põhjusesse, esineb see praegugi mitmetes tsiviilseadustes, näiteks B.G.B. Iseloomustavam juba tolleaaja moraali kohta oleks vanemate õigus keelduda nõusolekust kui tema laps oli lubanud kas või ainult salajaselt kellegi teisega abielluda, ehk kui oli teinud katsed kedagi võrgutada.¹⁾ Keelduda võis ka siis, kui abiellujate kasvatus ehk haridus osutusid mitte ühtlaseks. Kui siia veel lisada usulised nõuded, ristiusku kuuluvus, kuna paganatega, peale kahe erandi, oli abielu keelatud, avaneb meile täielik ülevaade nendest takistustest, millistega püüti takistada sellel ajal

1) Dr. Erdmann. System des Privatrechts der Ostsee-provinzen Liv-, Est- und Curland
bster Band. Riga 1884. a. Seite 359.

isiklikku tahteavaldust, isegi sarnases isiklikus vahekorras nagu abielus. Tänapäeva seaduseandjad aga lähtuvad isiku vabaduse seisukohast. Püütakse kõrvaldada üleaarused takistused, jäädes ainult kõige hädavajalikumate keeldude juurde. Kaasajal tunduksid eeltoodud Kir. Sead. normid meile põhjendamatuina. Lubada aga isikuid, kes selleks pole võimelised, ise otsustada abiellumise küsimust oleks aga ebaõige liialdus, mis kahjulik ühiskonnale. Ka poleks see kooskõlas üldiste õiguse põhimõtetega. Kui eestkostja hoolalused pole võimelised muid lepinguid iseseisvalt sõlmima, miks peaks siis lubatama nendel abiellu kui õigussuhtesse, mis omalt loomult veel suuremat tähtsust evib, iseseisvalt astuda. Leiamegi Abielu Sead. kaks paragraafi, mis käsitavad nõusoleku küsimust abiellumiseks; neist §8 puudutab vanemate võimu all olevaid alaealisi lapsi ja §9 eestkoste all olevaid alaealisi. Püüdes analüüsida vanemate nõusolu

vajadust, pean siinkohal märkima kahe sugust huvide kaitset selle nõusoleku nõude juures. Mitte ainult seda, et lapsed alaealistena ei suuda oma tegevuse eest iseseisvalt vastutada, ei püüta siin saavutada, vaid ka vanemate isiklikud huvid on alaealise lapse abiellumisel puudutatud, sest ülalpidamise kohustus lapse suhtes jääb vanematele ikkagi alles. Teistsugune on see vast sarnastes maades, kus laps abielludes saab ühtlasi selle faktiga täisealiseks tunnustatud. Huvitav oleks muidugi olukord, kui alaealine on kord juba olnud abielus ja soovib uuesti astuda teise abielu enne täisikka jõudmist. Et Abielu Sead. seda olukorda mainitud pole, peab jääma seisukohale, et uueks abiellumiseks vajab ta jällegi nõusolekut, milline käib vaid teatava isikuga abielu kohta, ega anna lapsele abiellumiseks üldist luba. Arusaadav, et vanemate luba peab olema ühine, praegusel ajal on mõlematele, nii isale kui emale, antud selles suhtes üheväärsed õigused. Siiski

leiame praegu B.G.B. isa nõusoleku küllalda-
seks lugemist laste abiellumiseks (§1591).
Meie Abielu Sead. on teisel seisukohal. Tema
ei mainigi ei isa ega ema, vaid käsitleb ainult
terminit "vanemad". Lahendada seisukorda selles
paragraafis on õnnestunud palju lühemasõnalise-
malt kui B.G.B., mis peab selleks kasutama pal-
jusid paragraafe mitmesuguste eriolukordade
jaoks. Abielu Sead. §8 ei ole mitte aga uudne
meie õiguses. B.E.S. §205 on sama sisuline, ehkki
sisaldades endas ühte põhimõttelist laiendust,
nimelt, ka vanemate nõusolekuandmist täisealiste
laste abieluks, Abielu Sead. on selle osa välja
jättnud ja sisaldab ainult nõusoleku küsimust
vanemate võimu all olevate alaealiste laste kohta.
Kui, nagu juba eelpool mainisin, vajatak-
se mõlema vanema luba, siis peab arusaadavalt
otsima väljapääsu mitmesugusest sarnasest olu-
korrast, kus teist vanemat kas pole üldse ole-
maski või ple pidevalt kohal. Sarnasel juhul jät-
kub ühe vanema nõusolekust. Abielu Sead. §8 loetleb

sarnaste kõrvalekaldumiste alustena kolme asjaolu: 1) kui üks vanem on teadmata äraolekul, 2) kui üks vanem on mõistuse kaotanud või üldse seesuguses olekus, kus ta oma tahtmist ei saa avaldada ja 3) kui tal puuduvad vanema õigused. Need põhjused on purgivad sisaldades endas ka vallaslapsele vajaliku nõusoleku küsimuse lahendust. Kui aga puuduvad eeltoodud alused ja selle peale vaatamata ühelt vanemalt nõusolek puudub, või sünnib vanemate või ühe nende poolt otsekohene keeldumine, siis jääb alaealisel veel üks võimalus abiellumiseks, hankides vastava kaebtuse põhjal kohtult luba. Kohus peab loa andmisel kaaluma just küsimust, kas vanemate keeld on põhjendatud või mitte. Seadus neid keeldumise põhjusi ei loetle nagu ta seda teeb eestkoste all oleva alaealise abieluks vajaliku nõusoleku küsimust käsitades.

Mis puutub eestkoste all oleva alaealise abiellumisse, siis on olukord samane kui vanemate võimu all olija suhtes. Luba on vajalik, keel-

dumisel on samuti võimalik kohtu poolt saavutada luba, vahe seisab aga selles, et Abielu Sead. §9 loetleb põhjusi, millal eestkostja võib loaandmisest keelduda¹⁾. Neid keeldumise põhjusi on palju ja meie näeme, et neid on olnud veel enamgi. Vaadeldes B.E.S. §351, mis on peamiselt sisuliselt viidab usut.sead. §321-le. Keeldumise põhjused on toodud sääl rohkearvuliselt sisaldades praegu väljajäetud põhjustena: p p.4 (ülenevate sugulaste teotamine), 5 (salajane kihlus ja põgenemine) ja 8 (mitte ristiusuline usutunnistus).

Puudutanud eelpool nõusoleku küsimust, mis vajalik Abielu Sead. järele ainult alaealistel, olgu siinkohal lõpuks veel märgitud ise-

R.T. 1922 a. m. 138.

1) Abielu Seadus §9... "Eestkostja võib loa andmisest keelduda ainult siis, kui isik, kellega tema eestkostjalune soovib abielluda, - on mõistetud kinnipidamisele vangiroodus või parandusmajas või mõnele raskemale karistusele, samuti ka kinnipidamisele vangimajas varguse, kelmuse, võõra vara omastamise ehk raiskamise eest; on andunud joomahimule, kõlvatule elule, pillamisele või muile jämedaile pahedele; kui abiellu astuda tahtjate vahel on liig suur vanuse vahe.

laadilist keeldu võib vast öelda seni puudutamatud abielu takistust. "Eestkostja või tema lapsed võivad abielu astuda isikutega, kes tema eestkostmise all on ainult vastava kohtu loaga." (Ab.S. §9, lõige 2).

Nagu juba eelpool mainisin, leidis nõusoleku küsimus minu poolt käsitamist peamiselt sellepärast, et Tsiiv. Sead. Eelnõus kujuneb sarnane abielu, mis sõlmitud nõusoleku puuduseta, vaieldavaks. Abielu Sead. järele nõusoleku puudumine abielu kehtivust ei mõjuta. Meie leiame kehtivas õiguses ühe paragraafi, mis haarab enese alla kogu põhjuste loetelu, millest järeldavalt on abielu vaieldav. Õigus on antud selles paragraafis vaidlemiseks ainult abikaasadele, kolmandad isikud mingisuguseid õigusi sarnaste asjade algatamiseks ei oma; küll võivad nad aga jätkata kord juba alustatud abielu maksvusetaks tunnistamist.

Abikaasade enda
poolt alustatud
vaieluse alused.

Vaadeldes Abielu Sead. §14, näeme et ta annab kummagile abikaasale õiguse abielu maksuse vastu vaielda, kui tema abielu sõlmimise silmapilgul oli: ajutises meelemõistusega olekus (p.1), eksituses abielu fakti enese või abikaasa isiku või omaduste kohta (p.3 ja 4), kui ta oli pettuse või ähvarduse mõju all (p.5 ja 6) ning kui teine abielupool põdes nakatavalt suguhaigust (p.2). Kui neid kuut punkti käsitada järjekorras, oleme hõlmanud kõiki neid põhjusi, mis seaduslikuks aluseks on, et sõlmitud abielu osutub vaieldavaks. Ts.S.E. on aga lähendanud abielu vaieldavuse küsimuse abstraktsemalt ja käsitab ainult juhte, millal on tegu eksituse, pettuse või survega. Ts.S.E. jätab ära loetelu

üksikute eksituste võimaluste kohta, paneme aga siiski tähele seda, et Ab.S. §14 sisu on avaram kui: eksitus, pettus ja surve. Ab.S. §14 p.1, mis räägib ajutisest teadmatusest, ei leia siinkohal mitte käsitust, sarnane abielu peaks Ts.S.E. järele olema tühine. Ab.S. §14 p.2, kus käsitatakse suguhaigust põhjusena abielu vaieldavaks muutele, leiab Ts.S.E. järele lahendust üldisel korral, mis kehtiv tervislike nõuete kohta.

Ts.S.E. praegusel kujul kuulub muutustele, vaatlen seepärast abielu vaieldavuse küsimust siinkohal Ab.S. järele, mis annab ka paremaid võimalusi selle küsimuse üksikasjaliseks käsitlemiseks kui lühisõnaline Ts.S.E.

"Abikaasal on õigus nõuda abielu maksvusetuks tunnistamist, kui tema abielu sõlmimise ajal mõne ajutise põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada ehk oma tegevust juhtuda (§14.p.1). Sarnane põhjus leidub ka abielu tühistavate põhjuste sarjas

Ab.S. §12 punkt 3. Vahe nende kahe põhjuse vahel on aga olemas. §12.p.3 näeb ette just kestvat, mitte ruttu mööduvat teadlikkuseta olekut; §14.p.1 sellevastu puudutab ainult abielluastuja ajutist arusaamatust abielu sõlmimise silmapilgul (kas haiglase ärevuse, joobnud oleku, mingi ainega uimastamise või hüpnoosi tõttu), mille möödaminekul abielluastunu ülesti omandas võimise mõtelda ja tegutseda. Katsudes leida põhjusi, miks sarnane ajutine teadmatuse muudab abielu vaieldavaks, kuna kestev teadmatuse tühistab abielu, peame jääma siesukohale, et ajutise teadmatuse korral peakse kahjukannatanul olema hiljem võimalus end kaitseda ja vaielda, temal möödub see teadmatuse ja pole oluline seepärast avalik algatus riigi poolt abielu lõpetamiseks. Mis aga puutub kestvasse teadmatusse on meil tege- mist haigusega, millest haige ei suuda niipea vabaneda, olles seega võimetu ennast kaitma, siin peab andma õigust igapäevale vahele astuda ühis- kondlikus huvides. Sarnaselt lahendab seda küsi-

1)
must ka Z.G.B.

Teiseks põhjuseks, mis muudab abielu vaieldavaks, on asjaolu:.. "kui teine abikaasa abielu sõlmimise ajal põdes suguhaigust haiguse külgehakkavas järgus" (Ab.S. §14.p.2). Siin on tegemist kahtlematult pettusega ühe abielupoole poolt, kes on varjanud haigust, milline on ähvardav temale ja nende järeltulijatele. Lahutust nõuda on lubatud loomulikult ainult abikaasal, kes ise haige pole. Kui seadus oleks selle õiguse annud ka haigele endale, peanuks ta seda väljendama. Kahjuks on see keeld ainult suguhaiguste kohta käiv. Rahvatervishoiu huvides on kahtlematult paremini lahendatud samasugust põhjust sisaldav norm Z.G.B., mis on kõikide haiguste kohta käiv, millised aga peaksid asendada kaebaja ehk järeltulijad suurde hädaoh-

1) Schweizerisches Zivilgesetzbuch. Art. 123.
Ein Ehegatte kann die Ehe anfechten, wenn er bei Trauung an einem vorübergehendem Grunde nicht urteilsfähig gewesen ist.

1)
tu .

Eeltoodud kaks põhjust, s.o. teadmatus ja haigus, on Ab.S.esinevad, kuid puuduvad Ts.S.E. Järgnevad põhjused Ab.S. järele on juba samad mis Ts.S.E., need on : eksitus, pettus, surve. Mis puutub pettusse, siis võiksime suguhaiguse juhu täie õigusega selle punkti alla viia. Ka seal on varjatud tõsiolusid enda kohta, milliste teadmisel teine abielupool poleks nõustunud abi-eluga. Küsimusele , miks on haigustpuudutav punkt eraldatud üldiste pettuste hulgast, oleks ainult üks vastus veel mõeldav; kui keegi teadlikult oli abiellunud suguhaigega jäetakse talle ka siis veel hiljem võimalus abielu tühistamiseks. See oleks küll ainsam oletus, mida teha võiks, kuigi meie sarnaseid ebakindlusi mujal Ab.S. ei leia . Üldiselt tahaks näha selles punktis pet-

1) Z.G.B. Art.125.p.2. Eine Ehegatte kann die Ehe anfechten wenn ihm eine Krankheit verheimlicht worden ist, die die Gesundheit des Klägers oder der Nachkommen in hohem Masse gefährdet.

tust nagu seda ka liigitab Z.G.B., paigutades Art 125 nii pettuse kui ka haiguse hädaohu juhud.

Eeltooduga püüdsin pisut lähendada Ts.S.E. ja Ab.S. esimesel pilgul vaid näivaid erinevusi selles küsimuses, mis aga lähemal vaatlusel puuduvad ja millised normid abielu vaieldavuse põhjustest õieti peaaegu üksteist katavad oma sisuga (erandina p.1.Ab.S.§14).

Ab.S. §14.on kaks punkti, millised käsivad eksitust abiellumisel. Üks neist (p.3) annab abikaasale õiguse nõuda abielu maksvuseks tunnistamist siis, kui tema eksituse tõttu on abiellu astunud, olgu, et ta ei soovinud üleüldse abiellu astuda, ehk ta ei soovinud abiellu astuda selle isikuga. See punkt käsitab täiel määral eksituses olemist kas faktist või isikust. Siin on eksitus toimingust endast. Abiellumis tahe, mida järeldatakse vastavatest väljendustest vastavas kohas võib aga tõeliselt puududa. Arusaadav, kui sarnane väljendus on antud, toob ta kaasa endaga õiguslikud tagajärjed. Kui

aga tahe polnud tõeline, peab olema võimalus restaureerida endist seisundit. Paljud asjaolud võivad anda tõuget sarnaste tõeliselt mitte esinevate tahete esiletoomisele. See võib sündida naljana, näiliseks väljenduseks, üldse reservatio mentalis olemasolul ja see võib ka sündida eksitusest, teadmatusest. Praegu huvitab meid siinkohal ainult viimane juht, s.o. teadmatus, eksitus. Tõeline abiellumise tahe puudub, eksituse tõttu on tegemist ainult näilise tahtega. Isik ei teadnud, et on tegemist abiellumisega, tema abielluda ei soovinudki. Mis aga puutub abielupoole identsuse küsimusse, siis näeme ka sarnaseid võimalusi, kus abiellu astutakse sarnaduse tõttu teisega. Oluline nende mõlema juhu juures on tahte puudmine antud juhul ja isikuga üldse abielluda. Eksituses olemine on mainitud, midagi pole aga öeldud eksituse tekke põhjustist. Kuna siinkohal räägitakse eksitusest üldse, peame aru saama, et pole oluline kas see eksitus on tekkinud pettuse, varja-

mis või muul viisil. Ts.S.E. §242 on üldiselt samale seisukohale asunud eksimuse kohta abiellumisel, muuseas on viimane § sõnasõnaline tõlge B.G.B. §1333¹⁾. Ts.S.E. puudub ainult norm, mis otseselt käsitaks, et ekstius laulatustalituses eneses omaks seda tähtsust mis Ab.S. Peab märkima. üldse Ts.S.E. osutub oma üldsõnalisusega mõningailgi korral raskemalt arusaadavaks, lähenedes suurel määral B.G.B-le, vastandina B.E.S. lihtsale, kuid selle tõttu ka tühikumalisele redaktsioonile.

Järgnevas punktis (p.4) käsitatakse eksitust, mis puudutab isiku omadustes eksituses olemist, kellega taheti küll abielluda, kuid poleks

1) Dr.G.Planck. Bürgerliches Gesetzbuch nebst Einführungsgesetz. §1333. Eine Ehe kann von dem Ehegatten angefochten werden, der sich bei der Eheschliessung in der Person des anderen Ehegatten oder über solche persönliche Eigenschaften des anderen Ehegatten geirrt hat, die ihm bei Kenntnis der Sachlage und bei verständiger Würdigung des Wesens der Ehe von der Eingehene der Ehe abgehalten haben würden.

abiellutud, kui oleks oldud teadmises nende omaduste puudumises. Selles punktis antakse abikaasal õigus nõuda abielu maksvusetaks tunnistamist, kui teda tõukas abiellu astuma eksituses olemine teise abikaasa niisugustes omadustes, mille puudumisel ei saa oletada, et ta selle abikaasaga võiks abielulist ühiselu elada. Küsimus sarnaste eksituste kohta on võrdlemisi raske kindlaks määrata. Kahtlemata on iga abielu riskeerimine, abikaasat täielikult tundma õppida võib alles abielus. Piiritluseks annab seadus tugipunktidena eksituse iseloom (sarnased, millede puudumisel ei saa oletada abielulist ühiselu) ja eksituse mõju tähtsus (tõukas teda abielluma). Arusaadav, et siinkohal võib olla tegemist eeldustega teatavate omaduste olemasolu kohta ehk teisipidi, mingisuguste puuduste olemasolus teadmatuses olemine. Isiklikud omadused on sarnased tunnused, mis peituvad isikus endas ja lasevad individualiseerida seda isikut teistest. Kui on

juttu üldse isiklikkudest omadustest, peaks eelkõige arvestatama moraalseid omadusi, nagu: kalduvust kuritegevusele, sugulisele lõtvusele j.n.e. Seadus ei lase siin laiendada liigselt põhjuste otsingut, käsitledes ainult isiklike omadusi; varanduslikke ja perekondlikke, riigikodakondsust ja nii edasi seisukorda ei saa vaadelda selle punkti all. Küsimuse viimine sellele laienevale seletusele oleks tõesti hädaohtlik ja muudaks abielu alati vaieldavaks. Sõnaselge piir tõmmatakse aga põhjustele sellega, et nõutakse sarnaste omaduste puudumist, mille puudumisel ei saa nõuda teiselt poolelt abielulist ühiselu; seega just abielulist elu puudutavad omadused, nagu suguelu takistavad puuded, pillamine, mis võib perekonnaelu hävitada j.n.e. Oluline on ka asjaolu, et abikaasa, kes esitab kaebuse oli teadmatuses abiellumise ajal teise poole sarnastest omadustest.

Abieluvaieldavus, mis juurdub pettusest

1)

leiab käsitlest Ab.S.§4 p.5. . Tavaliste õigus-
suhete juures on tähtsusetu, kas pettus on olu-
line või mitte, on vaid küllaldane, kui pettuse
ja tahteavalduse vahel on olemas side. Sarnase
sideme olemasolu muudab õigussuhte vaieldavaks.
Abielu juures on olukord teissugune; siin on
nõuetav, et pettus oleks sarnaste asjaolude koh-
ta käiv, milliste teadmisel abikaasa poleks üldse
abiellunud, kui ta oleks tõeliselt osanud hinnata
abielulist kooselu.

Siinkohal on otstarbekohane peatuda Ts.S.E.
redaktsiooni kui täielikuma juures, pettuse küsi-
muses. Kui abikaasa on teist poolt abiellu astu-
misele avatlenud vale teadetega või tõe varjamise-
ga selle kohta, kes ta on, või olude kohta endi-
sest elust, ohutab see abielu kehtivust. Siia on
jälle lisatud nõue, et see pettus peab olema sar-

R.T. 1912. m. 138.

1) Abielu Sead.§4.p.5. "...kui abikaas teda abiellu-
astumisele on avatlenud vale teadetega või tõe
varjamisega selle kohta, kes ta on; või olude koh-
ta endisest elust, mis nõudjat poolt oleksid ta-
gasi hoidnud abiellu astumast.

nane, mis kallutab teist poolt olulisele eksemusele. Tõsiolude teadmine oleks hoidnud teda tagasi abiellumast, kui ta tõsiselt oleks hinnanud abielulist ühiselu (Ts.S.E.§243). Peale abikaasade subjektiivsete arusaamiste asub siinkohal vahele kohus, kes objektiivselt lahendab olukorra, kaaludes küsimust, kas põhjus on küllaldane ning osutub takistavaks abielulises ühiselus. Arusaadav, et pettus võib olla ka millegi varjamises ja mitte ainult valetamises eitades tõsiolusid või mitteolemasoleva tõendamises. Pettuse küsimus on Ab.S. käsitlemist leidnud ainult teise abikaasa poolt. Ts.S.E. näeb aga ette ka võimaluse, et pettus võib olla ka kolmanda isiku poolt, andes sellel juhul õiguse petetul ainult siis hageda abielu tühisust, kui pettus teisele abikaasale oli teada abielu sõlmimisel Ts.S.E. §243. Mis puutub viimase § päritollu, siis leiame selle täielikult üle võetud B.G.B.§1334. Viimane sisaldab lisana veel lõike, et pettus varalise seisukorra kohta ei anna vaidluse põhjust.

Abieluvalduse viimase põhjusena vaatleme sündi. Isiku vaba tahe puudub sarnases toimingus, mida teda sunniti korda saatma. Seepärast abikaasal on õigus abielu maksvuseks tunnistamist nõuda, kui teda sunniti nõusolekut avaldama abiellu astumiseks läheda ja tõsihädaohuga, millega ähvardati tema ehk tema lähedal-seisva isiku elu, tervist või au. (Ab.S. §14. p.6). Täpselt sarnane on Z.G.B. Art 126. Lühemasõnalisem on Ts.S.E., mis mainib vaid sunduse olemasolu ja ei lasku mitte sunduse mõiste selgitamisele, kuna viimane leiab aset üldosas. Viimast normist võime järeldada, et igasugune ähvardus aitab, kui ta on ainult suunatud abielumissooviavalduse äraandmiseks sündimisele. Ts.S.E. järele isegi peaks olema tähtsusetu ähvardava hädaohu suurus, tõelisus ja mõjuvus, mis absoluuta, milline ka siinkohal mõningail juhtudel võiks esineda, (kuna abieluvaldus teatavail juhtudel võib olla ka antud märkide varal) ei saaks siin üldse tulla vaatlusele.

Teised sündimisjuhud tulevad aga siinkohal samas ulatuses käsitlesele kui teisteski õigus-suhetes. Sundus peab olema seadusevastane ja mis on seadusevastane sundus, selle kohta leiame seletust Ts.S.E. üldosas. Seaduses pole kindlaks määratud, kelle poolt peab sundus tulema. Abielu on ka siis vaieldav, kui abielu sõlmiti sundusega kolmanda isiku poolt, kuigi teine abikaasa oli sellest teadmatutes; tähtis on siin vaid, et puudub tõeline tahe sunduse all olijal. Ts.S.E. vastav paragraaf on sõnasõnaline tõlge B.G.B. §1335 (Eine Ehe kann von dem Ehegatten angefochten werden, der zur Eingehung der Ehe widerrechtlich durch Drohung bestimmt worden ist.).

Käesolevasviimases osas olen käsitanud abielu vaieldavuse põhjusi, kui siinkohal veel tähele panna vaieldavuse nõude tõstmise tähtaegsust¹⁾

R.T. 1922 nr 138.

1) Abielu Sead. §15. "§14 ettenähtud nõudmise õigus kustub 6 kuu jooksul, arvates nõudmise põhjuse nõudjale teatavaks saamise ehk ähvardava hädaohu lõppemise ajast, igatahes aga 5 a. jooksul arvates abiellu astumise ajast.

ja õigust pärijatel jätkata vaieldava abielu tühistamise asja, olen ka need erinevused esile toonud, millised on tühiste ja vaieldavate abielude vahel. Suure erinevuse sisaldab tühine abielu vaieldavast just selles, et esimeses on võimalik nõuda tühisust igalühel, kuna vaieldava abielu juures on see õigus ainult abikaasadele endile antud. See on üldreegel, millest aga tehakse erand pärijatele. Pärijatel on õigus nende pärandaja poolt §14 põhjal alustatud abielu maksvusetaks tunnistamise asja edasi ajada (Ab.S. §16). Selle erandiga tahetakse saavutada seda, et abikaasa meelemõistuseta oleku, eksituse ehk ka ähvarduse mõjus ei tohi, ainult asja algataja - kahjusaja - surma tagajärjel, seadusliku abikaasa õigusi lõplikult omandada kadunu pärijate kahjuks; seepärast §16 põhjal on pärijatel õigus pärandusjätja poolt juba alustatud abielu maksvusetuks tunnistamise asja edasi ajada.

õigust tühisuse kuulutamiseks, vaid õigust abielu
lahutamiseks. Abielu tühisuse järelõigused leiab

A b i e l u   m a k s v u s e t u s e
t a g a j ä r j e d .

Kui leiduvad abielus põhjusi, mis teda muudavad tühiseks ehk vaieldavaks, on tarvilik tema vastu maksvusetuse vaide tõstmine. Senikaua, kui pole tõstetud abielu tühistamise vaidet, on abielul täielik jõud; seega omab naine mehe nime, kodakondsuse ja muud abieluga kaasuvaid õigusi, mis kestavad ka protsessi jooksul, kuigi on kohtul siin juba võimalik mõningaid kitsendusi ette võtta. Abielu tühiseks kuulutamine seisab kohtulikus kindlakstegemises mingisuguse juba abiellumisel esinenud asjaolu kohta. Kui peaks aga olema tegemist abielu takistavate asjaoludega, mis on tekkinud peale abielu sõlmimist, pole meil enam tegemist abielu tühiseks kuulutamise, vaid olnud abielu lahutusega. Abielu tühisuse järeldusel leiab

aset "restitutio ex tunc". Kui vaadelda norme, siis näeme, et Ts.S.E. lahendab abielu maksvussetuse tagajärgi üksikasjaliselt. Arusaadav, et Ab.S. kui eriseadus neid tagajärgi ise ei lahenda, vaid saadab tsiviil seaduse juurde¹⁾ (B.E.S.), milline korraldab tekkinud varalisi ja isiklikke konflikte. Et aga seoses tühise abielu tekkega on ka avaliku korra rikkumise võimalused olemas, peame otsima sanktsioone nende üleastumiste kohta Krim.seadustikust.

Tavaline konseptsioon on tühisel abielul nagu igal teiselgi tühisel toimingul, et pärast tema lõpetamist loetakse kõik vahekorrad lõppevniuks, mis tekkinud sellest toimingust.²⁾ Vaieldava abielu tühiseks tunnistamist sisaldava kohtuotsuse jõusseastel loetakse abielu tühiseks algusest peale (B.E.S. §244). See norm pole aga maksev ilma erandita. Oleks võimata olukord, kus abi-

R.T. 1922 n. 408.

1) Abielu Sead. §17. Abielu maksvussetuse tagajärjed (§12 - 16) korraldatakse maksva tsiviil seaduse järele.

2) Dr. E. bin. Tühise abielu efekt. "Õigus" 1934a.

elu, mis tühiseks kuulutatakse, vabastaks isikud nendest suhetest täiesti, millesse nad sattusid abielludes. Nii B.E.S. §120 määrab, et abielu tühiseks kuulutamine ei riku kõrvaliste isikute õigusi. Ts.S.E., mis peamiselt on mõjutatud B.G.B. ja on seetõttu parema redaktsiooniga, vastleb ka kolmanda isiku teadmatust ja reserveerib kolmandatele isikutele õiguse, et nendega sõlmitud toimingute suhtes on tühisel abielul seadusliku abielu jõud vaid siis, kui neile on tühisus sõlmimisel teadmata (Ts.S.E. §288). Nii palju kolmandate suhtes. Mis aga puutub abikaasade endi õigustesse, on siin olukord sarnane: abielu tühiseks tunnustamine toob endaga kaasa kõikide nende õiguste ja kohuste lõppemise abikaasade vahel, mida neile tekitanud tühine abielu. See on üldpõhimõte, millel on kitsendusi olemas. Vahetegu selles suhtes, kas lõppevad kõik suhted abikaasade vahel või mitte, lasub poolte heal või halval usul vigade olemasolu teadmise suhtes. Kui bona fides on mõlema-poolne, või

ainult ühel pool, tulevad rakendusele eeskirjad abielu lahutuse kohta (Ts.S.E. §239), kusjuures esimesel juhul nähtavasti vaadeldakse mõlemaid pooli kui mitte süüdlasi ja teisel juhul "mala fides" osutub võrdseks süüdi oleva abikaasaga lahutamise korral. Nii peaks saama aru Ts.S.E. §239-st. Edasi sama § määrab juhul, kui olid mõlemad abikaasad mala fides, nende vahel vahekorrad nagu poleks abielu olnudki. Seega satume huvitavale olukorrale, seadus vaatab sarnasele abielule, kus vähemalt üks abikaas on bona fides, kui tõeliselt olnud abielule, vähemalt tagajärgede suhtes. See on väga oluline, sest siin rakendakse abielulahutuse eeskirje omistakse pooltele olnud abielust, mis tegelikult seaduse eelmise osa järgi polnud olemaski, omistakse siin kehtiva abielu tagajärgi. Normi lõpposa ütleb juba täiesti otse välja, et asi on nii. Tähendab siis, et abielu mõlema poolse mala fidesepuhul pole tegemist abielu putatiivsusega ja samal ajal kaasub ka raskemaid tagajärgi pooltele,

mis putatiivsuse puhul jäid ära teadmatuses
olija kaitseks. Raskuspunkt seega tühiste abi-
elude tagajärgede korraldamisel on abielu pu-
tatiivsuse määritlemine. B.E.S. järgi on pu-
tatiivne sarnane abielu, kus ühe või mõlema
abikaasa pool esineb bona fides, s.o. mitte
teadmine abielu tühisusest selle sõlmimisel
(B.E.S. art. 117). Hilisem tühisuse teadasaamine
ei muuda abielu putatiivsust, sest "mala fides
superveniens non nocet."

Mida siis peavad need abikaasad teadma ehk
õigemini, milline see eksitus võib olla? Vanas
Balti õiguses leiame meie putatiiv abielu defi-
nitsioonis, et vahet ei tehta seal ignornatia
facti ja ignorantia iurise vahel ¹⁾, tänapäeval
osutub see vananenuks ja põhiseadusele vastu-

1) Dr. K. Erdmann. System des Privatrechts der Ost-
see-provinzen. Lhk. 202. "Nur für den Fall der sog.
Putativehe, d.h. der gesetzlich nichtigen Ehe, bei
welcher aber die Nichtigkeitsgründe einem oder
beiden Ehegatten unbekannt waren, wird kein Unter-
schied zwischen Rechtsirrtum und factischem Irr-
tum gemacht."

käivaks. Abikaasad võivad olla seega siis teadmatuses neist põhjustest, mis tühistavad abielu. Ts.S.E. järele võib see teadmatus olla ühe kui ka mõlema poolne, onus probandi lasub siin vastasel, kuna tsiviil õigus üldse oletab alati bona fidesse olemasolu, kuni pole vastupidist tõendatud.

Eeltoodud lahendused annab meile praegu B.W.S., need on üldised tsiviilõiguslikud tagajärjed. Ab.S. aga reguleerib ise kahte eriküsimust, mis järgnevad abielu maksvusetuks tunnistamisele; need on - naise nime küsimus ja tühistest abielust sündinud laste saatus korraldamine. Mis puutub naise nimesse, siis saab tema peale abielu lõppu selle perekonnanime tagasi, mis temal oli sellesse abiellu astumisel (Ab.S. §18). Ts.S.E. lisab siia juurde keelu ka mehele naise perekonnanime kasutamise, kui see oli ühise perekonnanime juurde lisatud. Viimane säte on Ts.S.E. sisalduva uudse korra kohta, mis lubab kasutada ka naise nime ühises perekonnanimes. Ehkki väga võõras põhimõte meile praegu, kuid küllaltki

õigustatud naise kaasaegsest samaväärsuse seisukohast.

Ühel ajal abielu maksvusetuks tunnistamisega korraldab kohus ka laste saatuse, määrates kumba abikaasa juurde nad jäävad; selle juures võtab kohus arvesse abikaasade omavahelist kokkulepet, kui see saavutuatud, kuid peab silmas siiski ainult laste huviseid ja paneb võimalikult tähele ka laste eneste soove, kui nad on juba meelemõistuslises eas. (Ab.S. §19). Ts.S.E. vaatab lapsi, kes on sündinud tühisest abielust, igal juhul abieluliste lastena, vaatamata vanemate hea või halva usule (Ts.S.E. §240). Seepärast määrab Ts.S.E. laste saatuse tühisest abielust samale lahendusele kui abielulahutuse juures.

Kui abielu on maksvusetaks tunnistatud, siis vastava kohtuotsuse ärakirja põhjal sünnib tema maksvusetaks tunnistamise registreerimine vastavas omavalitsuses (Per.S.S. §49).

Sellega aga, kui on abielu tühistatud ja on järgnenud tsiviilõiguslike vahetõrgete

korraldus seaduse alusel, pole veel lõppenud igasugune vastutus abielupooltel. On terve rida abielu tühisuse ja vaieldavuse tekkimise põhjusi, milliseid Krim.Sead. vaatleb süütegudena. Abiellumine sundusega, samuti abielludes isikuga, kes ei suutnud aru saada oma tegevusest, pettus oma isiku suhtes, samuti teadlikult lähedase sugulasega abiellumine ja lõpuks teadlikult, vaatamata, et oli olemas eelmine abielu, astub isik uude abiellu, toob enesega kaasa kriminaalse vastutuse, mis olenevalt asjaoludele võivad ulatuda kuni sunnitööga karistatavaks.)

1) Kriminaalseadustik. 1935.a.

A b i e l u   k e h t i v u s e .
k o n f l i k t n o r m e .

Lõpuks pole mitte tähtsuseti vaadelda abielu kehtivuse küsimust mitme õiguse süsteemi vahel. Laialt arenenud liiklemine on seadnud üles tarviduse korraldada ka abieluküsimusi sarnaselt, et need ei satuks vastuollu mitme maade erinevate abieluseadustega. Seadusandlused peavad siin püstitama põhimõtteid, mis aitaksid ära hoida võimalikke konflikte kodanikkudega, kes on sõlminud oma abielu välismaal ja teisipidi, välismaalastega, kes soovivad abielluda meie riigis. Nii need küsimused kui ka välismaal sõlmitud abielude meil lahutamine või meie kodaniku abielu lõpetamine välismaal, allub üldistele rahvusvahelise õiguse põhimõtetele. Erilised raskused abieluõiguse käsitleluses rahvusvahelises ulatuses seisavad

selles, et abielu kui leping luuakse vabal kokkuleppel, millise sõlmimisele aga järgnevad seaduses ettenähtud tagajärjed, mis on erinevad eri riikides. Abielu on püsiv kooselu, mis peab ka püsivaks jääma abikaasade väljarändamisel teiste seaduste mõju piirkondadesse. Ei ole ka sugugi tähtsusetu abieluõiguse juures see osa, mis mõnes riigis etendab kirik abielu sõlmimisel ja lahutamisel. Riikide ühine huvi on luua sarnane õiguslikult permanentne abielu suhe, mis püsib kõikjal omas jõus. Põhjapaneva tähtsuse selle sihi saavutamisel omab Haagi konventsioon 12.juunist 1902.a., millistele leppenormidele rajaneb ka meie Abielu seadus.

Juba pikemat aega on Euroopa kontinendi jurisprudents ühisel arvamisel selle kohta, et abielu võime peab olema määratud kodumaa seaduse järele (lex domicilis), on sellest vähe, kui ainult sõlmimise *kohta* seadus seda meile omistab.¹⁾ Ab.S. alluvad kõik Eesti kodanikud, ka kui nad

1) *d.v.Bar. Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts. Hannover 1889.a.*

välismaa asuvad (Ab.S.§1), see vastab täiesti leppenormidele¹⁾. Lex loci actus on küll võimaline avaldama teatavat mõju. Nii võib abiellumiskoha seadus keelata abielu sõlmimist, kui see on vastolus kohaseadusega mõnes väga olulises punktis. Sarnased nõuded on moraalsete ja ka usuliste kaalutlustele rajatud, mis võivad erineda mõningais riiges. Sugulaste ja hõimlaste abielu võib alati keelata kohaseadusega, kui see peaks olema lubatud abiellujate kodumaa seadusega. Mõningais riiges esineb absoluutse keeluna abielluda abielurikkujal, s.o. süüdlasel poolel, ka peavad seda keeldu aksepteerima Haagi konventsiooni järele kõik kohalolijad. Samuti on lugu keeluga, mis takistab isikut abielluda sellega kellega tema koos on mõrvanud teise abikaasa. Eeltoodud normid on moraal-

1) Haagi konventsioon. 2. juunist 1902. Art. 1. Abiellu astumise reguleerimine sünnib abiellujate kodumaa seaduse järele, niipalju kui aga see seadus otsekohe ei juhi mõnele teisele seadusele.

seid sihte taotlevad. On aga olemas ka usulisi nõudeid, milledele peavad alistuma kõik kohalolijad. Riikides, kus kehtib absoluutse nõudena abielluastumise vaimulik vorm, peavad kõik sellele alluma. Ei saa aga keelduda sarnasesse riiki kuuluva kodaniku laulatamisest ilmalikus vormis väljaspool tema kodumaad.

Esinevad kaks peamist võimalust abieluõiguses rahvusvahelises ulatuses: kas sõlmitakse välismaal abielu, millest võtab osa eestlane, või sõlmitakse meil välismaalastevaheline abielu Eestis.

Välismaal sõlmitud abielud Eesti kodanikkude ja välismaalaste vahel, mis sõlmitud sõlmimise kohal maksva seadusliku korra järele, loetakse Eestis maksvaks, kui nad vastavad Ab.S. §2 - §5 nõudeile (Ab.S. §10). Seega nõuab eeltoodud § abielult, mis oleks segaabielu, s.o. välismaalase ja eestlase vaheline, tahtes kehtida meil, et peab vastama poolte abieluvõime meie Ab.S. vanaduse, suguluse, hõimluse,

tahte teadlikkuse ja endise abielu lõppemise nõudeile.

Mis puutub Eestis sõlmitud välismaalaste abielude kohta, siis peavad need vastama mõlema abikaasa kodumaa materjaalseaduse samuti ka meie Ab.S. §§ 2-5 nõuetele. Siin tundub olema vastolu Haagi konventsiooniga, nagu eelpool mainisin lubab Haagi konv. Art. 2. lex loci ülevõimu küll teatavatel juhtudel, kuid mitte nendes nõudeis, mis Ab.S. esinevad. Vabariigi Valitsuse seletuskiri Abieluseaduse juurde märgib: "Haagi konventsiooni normid võtavad aluseks iga abiellu astuja kodumaa seadust (Art. 1), see on - nõuavad kahe riigi kodanike abielu maksvaks tunnistamiseks, et ükski kahest seadusest ei sisaldaks määrust, mis vastavat isikut takistab üldse abiellu astumast ja eriti mainitud isikuga. Seesama konventsioon aga tunnistas tarvilikuks arvesse võtta ka selle riigi seadust, mille pinnal välismaalased oma abielu sõlmivad, sest et

see riik on muidugi õigustatud igale abielule ette panema nõudmisi, et see abielu vastaks oma seltkondlise õiguskorra kategoorilistele normidele; sellepärast näeb konventsioon ette 5 juhtumit, kus lex loci võib välismaalaste abielu ära keelata, muuseas normisid suguluse ja hõimluse ning endise abielu lõppemise kohta. Kuigi konventsioon otsekohe ei nimeta nõdra ja hullumeelsete ning alaealiste abielu, siiski vastab nähtavasti ka nende nõuete ettepanemine lex loci poolt konventsiooni vaimule. Põhjenedes selle peale, määrab käesoleva seaduse §11 välismaalaste abielude sõlmimise kohta Eestis, et need peavad vastama mõlema abikaasa kodumaa materjaal-seaduse nõuetele, ühtlasi aga ka käesoleva seaduse §§ 2- 5-le. Sarnane motiveering püüab põhjendada konventsiooni pärasust, mis talle ka peaaegu õnnestub, kuigi ta ei suuda vastuolu üksikute paragraafi sõnaliste väljenduste suhtes esitada. Senikaua aga, kui pole lugenud eeltoodud seletuskirja osa, tundub

1.) Nõuetele Viimase seletuskirja Abieluseaduse juurde 1922.a.

nagu maksaks Eestis sõlmimise koha seaduse üleolek kodumaa seaduste üle. Täpselt määrab kindlaks seaduste kehtivuse Ts.S.E. jättes kehtima kummagi abielluja kodumaa seadused materjaal- ses osas ja seades sõlmimise vormi sõltuvaks sõlmimise koha seadusest (Ts.S.E. § 3). See viimane on juba täiesti Haagi konventsiooni vaimus tehtud järeldus, samuti Eestis, kus domitsiili põhimõte täielikult maksab, kooskõlas üldiste õiguse alustega.¹⁾

Eeltoodu puudutas abielu materjaalnõudeid, vaadeldes aga abielu vorminõudeid, mis ülesse seatakse rahvusvahelises õiguses leiame, et nõutakse sõlmimisekoha seadusele alistumist. Raskused esinevad siin aga selles, et juba küsimus, mida pidada vormi või materjaalnõudeks rahvusvahelises tsiviilõiguses, on iseenesest väga keerukas. Inglise õiguses on, näiteks, vanemate nõusolu abiellumiseks vorminõue, Saksa õiguses osutub ta aga materjaalseks eelduseks. Siin tuleb leida lahendus, mis eriti tähtis on see pärast, et rahvusvahelises õiguses omistatakse

¹⁾ Prof. A. Piip. Rahvusvaheline õigus 1936. a. Tartus.

vorminõuete ettekirjutusi teistele seadustele kui materjaalsetele nõuetele. Samuti on raskusi mõistete erinevuses mitmetes eriseadustes. Käsitades meie õiguse järele maksvusete abielu alaliiki, tühist abielu, näeme, et meil vajab tema tühistamine kohtuotsust. Peab aga märkima, et on olemas maid, kus tühine abielu ei vaja üldse kohtulikku lõpetamist¹⁾, siin tekib tahtmata mõte, kas ei kuulu sarnane abielu meie mõistete järele "matrimonium non existens" liiki. Samuti iselaadsed on loomulikult selle tühise abielu tagajärjed.

Rahvusvahelistest abielu normidest kinnipidamiseks perekonnaseisuametnik teeb kindlaks abiellujate kodakondsuse (Per.S.S. §44.p.b.) sellel juhul kui on tegemist välismaalasega. Selle järele välismaalane, kes soovib abielluda, peab perekonnaseisuametnikule esitama peale oma perekonna-

Berlin 1934.a

1) Dr. A. Bergmann. Der Ausländer im Deutschen Recht. Lhk. 97. Nach dem Recht einzelner der Vereinigten Staaten von Nordamerika kann Z.B. die Nichtigkeit ohne vorherigen gerichtliche Feststellung geltend gemacht werden.

seisu tunnistuste ja tõenduste, mis tarvilikud abieluvõime kindlaksmääramiseks, veel nende kodumaa diplomaatliku või konsulaaresitaja tunnistuse selle kohta, et kavatsetava abielu sõlmimiseks ei ole takistusi nende isikute kodumaa seaduste järgi (Per.S.S.§48). Kuna arvestama peab mõlemaid seadusi, kui abielluvad isikud eri maadest, võivad esineda nende abiellumisel kolmandas riigis ühekülgsed takistused, kus poolte kodumaa seaduste poolt püstitatud normid on täidetud, kuid sõlmimisekoha seadus ei lase neid siiski abielluda. Kui aga esinevad kaks kodumaa seadust, mis erinevad üksteisest karmuse poolest, siis kahepoolisel abielutakistusel pääseb maksvusele karmim õigus, kuna tuleb ju arvestada mõlema õigusega. Näiteks, kui tahab abielluda sakslane-noormees eestlasega, kelle onu ta on, siis Saksa õigus lubab seda abielu¹⁾, kuna Eesti õigus

1) Dr. G. Planck. Bürgerliches Gesetzbuch nebst Einführungsgesetz. Lhk.31. In der Seitenlinie erstreckt sich das Ehehindernis nur auf Geschwister, nicht auf Geschwisterkinder oder Geschwisterenkel, auch nicht auf Oheim und Nichte oder Neffe und Tante.

näeb aga selles suguluses abielu takistust¹⁾.
Seega on see abielu võimetu. Mis puutub aga
sarnastesse abieludesse, millised on tühi-
sed vormivea tõttu seal maal, kus ta sõlmi-
tud, võib teda teistel maadel maksvaks tunnistada,
kui on arvestatud vähemalt ühe poole kodumaa
seaduse vormi nõudega. Rahvusvaheline õigus
tunneb veel diplomaatilisi abielusid, millised
on lubatud ainult siis, kui abielluvad isikud,
kes on asuriigi suhtes mõlemad välismaalased.

Mis puutub abielu püsivusse, siis võib
üks isik oma kodakondsuse muutmise järele sat-
tuda uude seaduse alluvusse, millised omakorda
kas kitsendavad ehk laiendavad tema endist
õiguslikku sfääri. Võib näiteks ilmnedä, et abi-
elu, mis endise kodumaa seaduse järele oli la-
hutamata, võib muutuda uue seaduse põhjal lahu-
tatavaks. Abielu kehtivusega on olukord teist-
sugune. Abielu, mis on täiesti seadusepäraselt
kord sõlmitud, ei või mitte riigikondsuse muutu-

R.T. 1922 m. 138.

1) Abielu Sead. §3. Abielu on keelatud.... onu
ja tema venna- või õetütre vahel...

mise tagajärjel iial tühiseks ega vaieldavaks
muutuda.¹⁾

1) D.v. Bar. Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts. Hannover 1889. a

S I S U J U H T .

Abielu mõiste, areng ja asend praeguses õiguses	Lhk. 1- 9
Abielu kehtivust ohutavad põhjused üldse	" 9-12
Abiellumise vorm, kujunemine, ja seisund de lege lata	" 12-19
Abielu sõlmimine ja tema tähtsus abielu kehtivusele.	" 19-26
Puudulikud abielud üldse, absoluutselt tühised abielud.	" 26-30
Abielu tühisus ja vaieldavus. Erinevused nende vahel.	" 30-34
Abielu tühisus ja tema tekkimise põhjused.	" 34-50
Abielu vaieldavus üldse.	" 50-53
Kolmandate isikute vaidlus. Nõusolek abieluks.	" 53-62
Abikaasade enda poolt alustatud vaidluse alused.	" 62-77
Abielu maksvusetuse tagajärjed.	" 77-85
Abielu kehtivuse konfliktnorme.	" 85-95

K a s u t a t u d   k i r j a n d u s e
l o e t e l u .

- Dr. F. G. Bunge.   Das liv. und estländische Pri-
vatrecht. Reval 1847/8.
- Dr. K. Erdmann.   System des Privatrechts der
Ostseeprovinzen Liv-, Est- und
Curland. Erster Band. Riga 1889.
- Bluntschli.   Deutsches Privatrecht. 3. Aufl.
besorgt v. F. Dahn. München 1864.
- Dr. H. Dernburg.   Lehrbuch des preussischen Pri-
vatrechts und der Privatrechts-
normen des Reichs. Dritter Band.
3. Aufl. Halle 1884. a.
- Dr. H. Dernburg.   Das bürgerliche Recht des
Deutschen Reichs und Preussens.
Vierter Band. Deutsches Fami-
lienrecht. Halle 1903. a.
- Dr. H. Gengler.   Das Deutsche Privatrecht.
Leipzig 1892. a.
- Dr. G. Planck.   Bürgerliches Gesetzbuch nebst
Einführungsgesetz. Vierter
Band. Berlin 1903-1908. a.
- Dr. A. Bergmann.   Der Ausländer im Deutschen
Recht. Berlin 1934. a.

- L.v.Bar. Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts. Hannover 1889.a.
- H.Rivière. Code civil. Paris 1907.a.
- Das Corpus juris civilis. Herausg.Otto,K.E. und andere.Leipzig 1839.a.
- Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10.Dezember 1907.
- Privatrecht, Liv-, Est- und Curländisches, nach der Ausgabe von 1864. und der Fortsetzung von 1890. Hrsg.H.Broecker. Jurjew 1902. (Provinzialrecht der Ostsee- Gouvernements. Dritter Teil.)
- Tsiviilseadustiku eelnõu . 1936.a.
- Prof.J.Uluots. Seletuskiri Tsiviilseadustiku eelnõu juurde. 1936.a.
- Abielu seadus. Riigi Teataja 1922 a. nr.138.
- Vabariigi Valitsuse seletuskiri Abielu seaduse juurde. 1922.a.
- Perekonnaseisu seadus. Riigi Teataja 1925 a. 191/192.
- I Riigikogu VIII istungjärgu protokollid 143-184. 1922 a.
- Prof.Dr.E.Ein. Tühise abielu efekte."Õigus" 1934.a.

Prof. A. Piip. Rahvusvaheline õigus. Tartus.
1936. a.

Tsiviilkohtupidamise seadustik. (Vene Seadus-
te Kogu 16. köide)

Kriminaalseadustik 1. veebruaril 1935. a.
(Riigikogu poolt 26. märtsil 1929. a. vastu
võetud, muudetud Riigivanema dekreediga
19. septembrist 1934. a.)